

नमो तस्स मगवतो अरहतो सम्मा समुद्दस्त

आनंदभूमि

THE ANANDA-BHOOMI (BUDDHIST MONTHLY)

यसभित्र

बुद्ध-बचन	१
सम्पादकीय	२
छत्रराज शाक्य	३
रेनसुन्दर शाक्य	७
लक्ष्मी श्रेष्ठ	१०
लोकबहादुर शाक्य	११
भिक्षु विमलानन्द	१३
भिक्षु सुबोधानन्द	१५
भिक्षु सुवश्नन	१६
जनगारिका माधवी	१७
जीवमवीर बज्राचार्य	१८
जनरत्न शाक्य	१९
कलेश माली	१६
जनवज्र बज्राचार्य	२१
<i>En. Sayadaw Thittila 24</i>	
सोह विविध	२७

“लेखदा लेखदे यही टेबिलमा घुप्लुक क भई
मृत्युपथमा पुग्ने मेरो इच्छा छ ।”

- भिक्षु अमृतानन्द

एक प्रतिको रु. ३। वार्षिक ग्राहक शुल्क रु. ३०। आजीवन ग्राहक शुल्क रु. ३००।

सुब्सम्बत् २५३५

संस्कृतसम्बत् ११११

सं. १९

गुपुन्ही ★ विक्रमसम्बत् २०४८

गुलाथ ★ 1991 A. D.

अंक ४ ★ Vol. 19

श्रावण

August

No. 4

‘आनन्दभूमि’ को नियम

- १) “आनन्दभूमि” आनन्दकुटीविहारगुठीद्वारा प्रकाशित हुने पहिलो बुद्धधर्म सम्बन्धी मासिक पत्रिका हो । यो प्रत्येक पूर्णिमाको दिनसम्म मानिस्कनेछ । यसको आजीवन ग्राहकशुल्क रु. ३००/- र वार्षिक ग्राहकशुल्क रु. ३०।- छ । जुनसुकै महिनामा पनि ग्राहक बन्न सकिन्छ । एक प्रतिको रु. ३।- मात्र ।
- २) यो आनन्दकुटीविहारगुठीको मुख्यपत्र हो । यसमा बुद्धधर्मसँग सम्बन्धित विषय छापिनेछ ।
- ३) लेखकद्वारा प्रकट भएका कुनैपनि विचारमा लेखको उत्तरदायित्व लेखकमै हुनेछ, सम्पादकमण्डल हुनेछैन ।
- ४) लेखकले नेपाली, नेपालभाषा, अंग्रेजी र नेपालका अरु गुरुड आदि भाषामध्ये कुनैपनि भाषामा लेखिपठाउन सकिन्छ र पठाइएको लेख फिरापिठाउने व्यवस्था गर्न नसकिने भएको ले प्रतिलिपि आफूसँग राखिपठाउनु बाझ्छनीय छ । अंग्रेजी बाहेक अरु कुनै पनि भाषाको लिपि देवनागरी हुनुपर्दछ ।
- ५) लेख पठाउँदा पूरा साइजको कागजमा एकपट्टिमात्र लेखेर पठाउनुपर्नेछ । कार्बोनहाली उतारिएको प्रतिलिपि लेखलाई स्थान नदिन सकिनेछ ।
- ६) ग्राहकशुल्क, विज्ञापन तथा प्रबन्ध सम्बन्धी पत्र व्यवस्थापकको नाउँमा आनन्दभूमिकार्यालयमा पठाउनुपर्छ । पत्रव्यवहार गर्दा आपनो ग्राहकसंख्या तथा नाम ठेगाना राम्ररी लेखिएको हुनु जरूरी छ । ठेगाना हेरफेर भएमा व्यवस्थापकलाई सूचना दिनुपर्छ र पत्रिका समयमा नपुगे लिखित सूचना दिने गर्नुपर्दछ ।
- ७) कुनैपनि लेख प्रकाशित गर्ने वा नगर्ने अधिकार सम्पादकमै रहनेछ ।

धन्यवाद

भिक्षु अमृतानन्द महास्थविर दिवंगत भएको वर्ष दिन पुगेको दिनभित्र
समवेदना पठाउने स्वदेश तथा विदेशका महानुभावहरूमा
आनन्दकुटीविहारपरिवारद्वारा धन्यवाद-ज्ञापन
गरिन्छ ।

आनन्दकुटीपरिवार

आनन्दभूमि

प्रधान-सम्पादक
भिक्षु अश्वघोष

३०८

व्यवस्थापक
भिक्षु मंत्री

सम्पादक
सुवर्ण शाक्य
फोन नं. २-१२८५५
पोष्टबक्स नं. १४८

व्यवस्थापन सहयोगी
श्रामणेर कोण्ड़ज

कार्यालय
'आनन्दभूमि'
आनन्दकुटीविहार
पोष्टबक्स नं. ३००७
स्वयम्भू, काठमाडौं
फोन नं. २-७१४२०

३०८

प्रकाशक
आनन्दकुटी विहारगुठी
आनन्दकुटी, काठमाडौं

नगर-कार्यालय
श्रीघःविहार
नःघल टोल
काठमाडौं।
फोन नं. २-२७१५०

जहिलेसम्म थोरै भएपनि पुरुषको स्त्रीमाथि कामना रहन्छ, त्यस बेलासम्म
दूध खाने बाढी आमाको प्रेमले आबद्ध भए ज्ञें त्यो पुरुष
बन्धनबाट मुक्त हुन सकतैन।

बौद्ध प्रतिनिधि

कुनै पनि ठाउँमा आवश्यक प्रतिनिधित्व हुनु त्यस विषयसँग सम्बन्धित कुराको उन्नतिको लागि रास्त्रो कुरा हो । नेपालमा प्रजातन्त्रको पुनर्वाहालोपच्छि प्रतिनिधिसभा र राष्ट्रियसभामा नेपाली जनताका चाहनाका विषयमा विभिन्न प्रतिनिधि रहे । त्यस्तै बुद्धधर्मको लागि धरवार त्याग गरी भिक्षु बनेका भिक्षु अश्वघोष महास्थविर राष्ट्रियसभामा प्रतिनिधि बन्न पुगे । एउटा भिक्षु राष्ट्रिय सभामा गएकोमा धेरैको आलोचना प्रत्यालोचना हुन पुग्यो । धर्मनिरपेक्ष जस्तो पूर्ण प्रजातन्त्रमा लाग्ने हिन्दू, मुसलमान र इसाईहरूले यसको लागि धेरै सराहना गरे र टेवा पनि दिए । अर्कोतिर धर्मनिरपेक्षमा आफूलाई परिचय गराएर पनि स्वयं बौद्धहरूले बौद्ध प्रतिनिधि भिक्षुप्रति घोर विरोध जनाए ।

भिक्षु भएर राजनीतिमा लाग्नुहुन्न र राष्ट्रियसभामा प्रतिनिधित्व गर्नु उचित छैन भन्ने धारणा लिएकालाई भिक्षु अश्वघोषले जवाफ दिनुभएको छ कि वहाँले राजनीतिको लागि होइन निरपेक्षता तथा बौद्ध गतिविधिमा निष्पक्षताका लागि आवाज राख्न गएको हो । एकीकृत मार्कसवादी लेनिनवादी पार्टीको अनुरोधमा गएकोले पूर्ण राजनीति भएको कुरा बताउनेहरूले बौद्ध प्रतिनिधि नभएकोमा सकारे बरू भिक्षुको प्रतिनिधित्वलाई ठोस रूपमा नकारे । बौद्ध प्रतिनिधि हुनैपर्यं भन्नेले भने भिक्षुको प्रतिनिधित्वलाई पूर्ण बौद्ध आचरण अनुकूल भएको बताएका छन् ।

राष्ट्रियसभामा विभिन्न पक्षका विशेषज्ञ तथा बौद्धिक व्यक्तित्वलाई प्रतिनिधित्व गराइएको हुन्छ । जीवनभर राजनीतिमा नलागेका र कुनै बेला पनि राजनीतिमा चाल नराख्ने तर आपनो विषयमा ठोस सल्लाह र राय प्रकट गर्ने व्यक्तिहरूका लागि कदर गरी छुटै सभा बताइएको एकाई राष्ट्रियसभा (*Upper house*) हो । त्यस सभाको लागि मनोनीत गरिपठाउनेहरूले आपने स्वार्थको लागिमात्र मनोनीत गरिपठाएको भन्न मिल्दैन किनकि देश र जनताको हितको लागि राय सल्लाह दिई आवाज राख्ने व्यक्तिलाई छानी छानी प्रतिनिधित्व गर्न मौका दिने गर्दछन् । यसरी मनोनीत गर्नु राष्ट्र र जनताका सच्चा सेवकको परिचय दिनु हो । कसैले मनोनीत गर्दैमा आपनो अस्तित्वलाई नै मेटाउने गरी कुनै पनि स्वाभिमानी बौद्धिक जगत् त्यसरी जान तयार हुँदैनन् । कोही औसरवादी छ भने त्यस्तालाई बौद्धिक जगत्‌मा गणना गर्न मिल्दैन, त्यस्ता त राष्ट्रधातक एवं जनद्रोही हुन्छन् ।

यस सिलसिलामा भिक्षु अश्वघोषले मात्र बौद्ध जगत्लाई अङ्गाल्ने गरी राष्ट्रियसभामा प्रतिनिधित्व गरिरहनेछन् भने यो बौद्धको लागि ठूलो खुशीको कुरा हुनेछ । यस बेलामा पार्टीगत हिसाबले कुनैपनि बौद्धले पूर्वाग्रह लिन्छ भने त्यो बुद्धप्रति अनास्था राख्ने र धर्मनिरपेक्षताको ढोंग रच्ने व्यक्ति कहलिन नसकला भन्ने छैन । यहाँ कति बौद्धले हिन्दू वा अन्य धार्मिक सभामा प्रतिनिधित्व गरेका छन् भने कति हिन्दूले बौद्ध वा अन्य धार्मिक क्रियाकलापमा प्रतिनिधित्व गरेका छन् । प्रतिनिधित्व गर्नु भनेको आपनो सिद्धान्त प्रतिपादन गर्न राय सल्लाह दिन जानु हो न कि आफै परिवर्तन (Convert) भएर आउनु हो । गृहस्थले जे गरेपनि हुने भन्ने कुरा कुनैपनि सत्यता र इमान्दारिताको लागि मिल्ने कुरा होइन । अरुले केही गरेपनि नहुने आफूले जे गरेपनि हुने तर्कले देशलाई खाडलमा जाकछ सिवाय राष्ट्रको उन्नति चाहेको ठहर्दैन ।

बुद्ध र राजनीति

○ छत्रराज शाक्य

गौतम बुद्धलाई वर्तमान पिढीका राजनीतिक विचारक नेताहरूले विभिन्न राजनीतिक प्रणाली (Political System) को प्रणेताको रूपमा लिन प्रयास गरेको पाइन्छन् । एक समूहले बुद्धलाई प्रजातन्त्रवादी थिए मन्दछन् भने, अर्को समूहले बुद्ध समाजवादी विचारधाराका थिए, मन्दछ, वास्तवमा बुद्ध यी दुबै थरीका राजनीतिक विचारधाराभन्दा धेरै माथिको अध्यात्मवादको गुरु हुनुहुन्छ । भौतिक संसारको माया, मोह, राग, द्वेष, काम, क्रोध र लोभ आदि इन्द्रियजन्य विकृतिहरूमाथि विजय प्राप्त गरी उहाँ बोधिज्ञान प्राप्त गरी सम्यक् संबुद्ध हुनुभएको थियो । बुद्ध जस्तो महान् अध्यात्मिक गुरुलाई कुनैपनि राजनीतिक विचारधाराको सीमित घेराभित राख्नु न्यायोचित हुँदैन ।

भगवान् बुद्धले लिच्छवीहरूको गणराज्यको वर्णन गरेको पाइन्छ । स्वयं पनि २६ वर्षको उमेरसम्म दरबारमा हुँकेर कपिलवस्तुगणराज्यको प्रजातान्त्रिक सरकार (सन्थागार) पद्धतिको अनुभव गरेकोले बुद्धलाई आजको हिसाबले प्रजातन्त्रवादी थिए भन्ने गरेको पाइन्छ तर वर्तमान पूँजीवादी (Capitalism) र समाजवादी (Socialism) राजनीतिक विचारधाराको स्वरूपको नम्रत बुद्धभन्दा धेरै शताब्दीपछि मात्र भएको हो । त्यस्तै बुद्धले मिक्षुहरूको सङ्गको स्थापना गर्नुभएको थियो । मिक्षुहरू बस्ने विहार, प्राप्त हुने दान आदि उन्हीं सङ्गका सदस्यहरूको सामूहिक अधिकारको हुने

व्यबस्था थियो । यिनै कुराहरूलाई लिएर गौतमबुद्धलाई समाजवादी थिए, भनेको हुनुपर्दछ तर यी दुबै विचारधारा सांसारिक भौतिकवाद अन्तर्गत आउने कुराहरू हुन् तर यी दुबैभन्दा माथि आध्यात्मवादका अग्रगण्य गुरुलाई लपर्युक्त लेबल लगाउनु हामीहरूको अज्ञानता हुन जानेछ ।

बुद्धले कहिले पनि आपनो धार्मिक विचार प्रचार गर्न राजा वा राजनीतिक शक्तिको सहारा लिनुभएनन त उहाँले आपनो धार्मिक विचारलाई राजनीतिक स्वार्थको फाइदाको लागि कसैलाई प्रयोग गर्न दिनुभयो । तर उहाँले राजा, मन्त्री, सेनापतिहरू जो जो आपनो सम्पर्कमा आए, जहिले पनि आदर्श, नेतृत्वाता, अर्हिसा, शान्तिको उपदेश दिनुभयो जुन उपदेशको कारणले उहाँलाई तत्कालीन मगथ र वैशाली जस्ता सोहू महाजनपद राज्यहरूका राजाहरूले ठूलो आदर सम्मान दिए । बुद्धले राजाहरूलाई आदर्श राजा हुन्, व्यवस्थित ढंगबाट राज्य सञ्चालन गर्न 'दशराजधर्म' को शिक्षा दिनुभएको थियो जस अनुसार उदार भएर स्वार्थ त्याग्नु, उच्च नेतृत्वाता राख्नु, प्रजा वा नागरिकको भलाइको लागि आपनो सुखको त्याग गर्नु, इमान्दार हुनु, भद्र र दयालु हुनु, सादा जीवन चिताउनु, राग, द्वेषबाट मुक्त हुनु, अर्हिसा धर्म पालन गर्नु, धर्म राख्नु, शान्ति र एकता मेलमिलापको लागि जनसतलाई कदर गर्नु आदि हुन् । २५०० वर्षाधिक बुद्धबाट प्रतिपादित 'दशराजधर्म' आज बनि हात्तो समाजको लागि त्यतिकै महत्वपूर्ण

स्थान राखदछ । वास्तवमा उपर्युक्त नियम अनुसार राजनेताहरूले देशमा सरकार सञ्चालन गरेको खण्डमा देशमा विकास भएर जनतालाई सुख शान्ति हुन जाने कुरामा शङ्का छैन ।

उपर्युक्त दशराजधर्म बाहेक बुद्धले शासकहरूलाई समयसमयमा अन्य व्यावहारिक उपदेशहरू पर्याप्त मात्रामा दिनुभएको हामी पाउँछौं । एकपटक कोशल राज्यका राजा प्रसेनजितलाई उपदेश दिनुहुँदै भन्नुभयो—“गवं चे तरमानानं जिम्हं गच्छति पुञ्जबो, सब्बा ता जिम्हं गच्छन्ति, नेत्ते जिह्वा गते सति ॥”

अर्थात् तरिरहेका गाईहरूमध्ये अगुवा हुने सांडे बाङ्गो गयो भने सबै गाईहरू बाङ्गे जान्छन् किनभने नेतृत्व गर्ने सांडे बाङ्गो गएको हुँदा (बुद्धकालीन राज्यरिवार- भाषा १) त्यस्तै उपदेश दिँदै भन्नुहुँच—“सर्वं प्रथम ठूलठूला ओहदामा बस्नेहरूले आचार सम्पन्न भई शुद्धजीवन विनाई घुस खाने प्रवृत्ति मनबाट हटाई, आपनो शुद्ध चरित्रबाट अरूलाई पनि प्रेरणा दिलाउन सबने भई, अरुको पीरमर्कालाई बुझी पक्षपात रहित न्याय दिन सबने हुनुपर्दछ ।

राज्य सञ्चालनपद्धतिको सम्बन्धमा गौतम बुद्धले गणतन्त्रात्मक पद्धतिको वर्णन गर्नुभएको पाइन्छ । लिच्छवी गणराज्यको देशको जुनसुक समस्यालाई पनि नागरिकको सभामा छलफल गरेर बहुमतबाट निर्णय गर्ने पद्धतिलाई राम्रो मानिएको छ । समानताको सिद्धान्त अन्तर्गत महिला वर्गलाई पनि भिक्षुणी हुने र शूद्रजाति-लाई पनि भिक्षु हुने अवसर दिने बुद्ध पहिलो अध्यात्मिक गुरु यिए । त्यस्तै देशमा गरीबी बढ्दै गयो भने चोरी, ढक्कती, व्यभिचार र कुकर्मको बृद्धि हुन गई देशमा अशान्ति बढ्न गई जनताले दुःख पाउने हुँच । तसर्थ

सरकारले देशोजगारलाई रोजगारी दिने, कृषक र उद्योग व्यावसायीलाई बोउ, ऋण दिएर प्रोत्साहित गर्नुपर्दछ भन्ने उपदेश दिनुभएको कूटदन्तसूचबाट स्पष्ट हुँच । गृहस्थीजीवन अन्तर्गत राजनीतिक र आर्थिक क्षेत्रका लागि उपर्युक्त उपदेश आज पनि महत्वपूर्ण मान्य सकिन्छ तर जहाँसम्म भिक्षुजीवनसित सम्बन्धित कुरा छ, अति बेरले छ । भिक्षुसङ्ग अन्तर्गत प्रत्येक भिक्षुले धार्मिक नियमहरू कडाइकासाथ पालन गर्नुपर्दथ्यो । सांसारिक कुराहरू इयागी एकमात्र चित शुद्धीकरण अध्यासमा लाग्नु प्रमुख कार्य यिथो । भिक्षुजीवन यापनको लागि खालि चतुप्रत्ययको मात्र आवश्यकता दर्शाइएको छ अर्थात् भोजन (पिण्डपात्र), वस्त्र (चोवर), आवास (विहार), शौषधी (गिलानपदच्य) बाँचनको लागि तभई नहुने कुरामात्र सङ्गले स्थान दिएको पाइन्छ : प्रत्येक कुरा सङ्गको सदस्यको समान रूपमा आवश्यकता अनुसार उपभोग गर्न पाउने नियम बनाउनु भएको यिथो । बुद्धकालीन समाजमा लागु गरिएका उपर्युक्त आदर्श कुराहरूबाट नै प्रभावित भएर आजको प्रजातान्त्रिक र समाजवादी विचारधारा विकसित भएको हुनसक्दछ तर यसको अर्थ यो होइन कि भगवान् बुद्ध स्वयं आज देखापरेका कुनै एक राजनीतिक व्यवस्थाको पक्षपाती हुँदूरुँच ।

बुद्धकालीन राजनीतिक गरिवेशलाई नियाल्दा त्यसबेला पनि राज्यसत्ताको लागि तेचाड मछाड भएको पाइन्छ । यहाँसम्मकि अजातशत्रुले आपने पिता राजा विभिन्नसारलाई हत्यागरी मगवको राजा बतेको यिथो । तीनताका राजनीतिमा घुसखोरी, हत्याकाण्ड, जासुसी, भेदभावीति, युद्ध, राजनीतिक घड्यन्तहरू र अनेतिक कुकृत्य-हरू पर्याप्त भए गरेका पाइन्छन् । यी विकृत राजनीतिक

वातावरणको मूल कारण राज्यसत्ता प्राप्ति वा राजनीतिक शक्तिको लागि हुने तृष्णा ने हो । जबसम्म यस्ता राजनीतिक तीव्र तृष्णालाई संयम गर्न सकिएँन तबसम्म राजनीतिक बातावरण प्रदूषित ने रहन्छ ।

उपर्युक्त परिवेक्षमा, वर्तमान नेपालको राजनीतिक बातावरणमा देखापरेका केही घटनाहरूको चिन्तन गर्नु सान्दर्भिक ने ठहरिएला । नेपालमा ३० वर्षको पञ्चायती व्यवस्था समाप्त भएर बढुदलीय प्रजातान्त्रिक व्यवस्था लागु भएको सन्दर्भमा नेपाली जनताहरू बढी मात्रामा प्रजातन्त्रको उपभोग गर्ने भनी बच्चारेखि बढुहरूले समेत बढी चासो लिएको देखिन्छ । देशमा सच्चा प्रजातन्त्रलाई पछिसम्म दिगो दरिलो बनाउन र यस क्षेत्रमा लागेर दुःखी गरीब जनताको सेवा गरेर आपनो देशको सेवा गर्ने भन्ने भावनाभन्दा पनि व्यक्तिको आपनो उद्योग, व्यवसाय, रोजगारी, जागिर र ठूलठूला पद पाउने जस्ता चाहना तृष्णाबाट प्रेरित भई राजनीतिमा लागेको आभास भइरहेको छ । यसमा केही व्यक्तिहरू निस्वार्थभावले जनता र देश सेवा गर्नु बनेर पनि लागेका होलाउन तर ज्यादै योरै नगाय मात्रामा छन् ।

वर्तमान समयमा देशमा विभिन्न राजनीतिक दलहरूका बीचमा गाली गलौज, बाक्युद, एक अर्कालाई दोषारोपण र मनसुटाव बढ्दै गएको देखिन्छ । यहाँसम्म कि एउटै घरमा पनि बाबुरेखि छोरासम्म विभिन्न दलहरूमा विभाजित हुँदा, घरमा कलह पैदा हुन गई, घरको मुखशान्ति भंग हुन पुगेको छ, त्यस्तै टोल, समाज र देशमा पनि यो स्थिति देखापैँच । प्रजातन्त्रमा प्रत्येक व्यक्ति आफूखुशी विचारधाराघनुसार विभिन्न दलमा जाने स्वतन्त्रता हुनुपैँच जुनकुरा घरको सम्पूर्ण परिवारले हृदयझम गर्नु जरूरी हुन्छ । राजनीतिक

विचारधाराका कुरालाई आपने ठाउँमा राखेर, घरमा परिवारबीच अनुशासन कायम गरी मैत्री-भाव यथावत् राखी सुखी परिवारिक जीवन व्यतित गर्नुपैँच । बोद्ध पढ्दति घनुसार हरेक काम कुरा गर्दा मध्यममार्ग आपनाउनु वेश हुन्छ । प्रावश्यकताभन्दा बढी कुनै कुरामा संलग्न नहुनु, अतिवादी सिद्धान्तलाई त्यागेमा भाव जीवन सुखमय हुन सक्दछ । यो अति संलग्नवादिता, अतिद्वेषवादिता, अतिप्रहंवादिता आदि अतिवादले, आपने जीवनदेखि परिवार, समाज र राष्ट्रमे अशान्ति, कलह र वैमनस्यताको बातावरण छाडै जाने हुन्छ ।

आजकाल राजनीतिक बातावरणमा जिन्दावाद-मुर्दावादको नारा खुबै सुन्नमा आइरहेको छ । यो पक्षको पनि केही धार्मिक विवेचना गर्दै । धर्म घनुसार कुनै कुरालाई लिएर जिन्दावाद र मुर्दावाद भन्नु नै अकुशल, कर्म हुन जान्छ । कारण कसैलाई प्रिय मानेर जिन्दावाद भन्न, त्यसप्रति राग मोह पैदा गर्नु हो र कसैलाई कुभलो चिताएर भरोस् भनी मुर्दावाद भन्नु नै द्वेष पैदा गर्नु हो, यस अर्थम्को कुरा हो ।

कुनै नेता वा व्यक्तिलाई जिउंदै मरोस् भनी मुर्दावाद भन्नु, बोद्ध धर्मको चतुरब्द्यविहार ध्यान भावनामध्ये मैत्रीभावना अन्तर्गत सम्पूर्ण प्राणीहरूको मञ्जल होस् भनी कामना गर्ने ध्यानभावना विपरीत हुन्छ । जिन्दावादमा कसैप्रति मोहमात्र पैदा भयो तर मुर्दावादमध्या चित्तको चेतना हिसात्मक हुन जान्छ । त्यसेले जिन्दावादले खडा गर्ने संस्कारभन्दा मुर्दावादले जन्माउने अकुशल संस्कार ज्यादै भयानक हुन्छ । त्यसेले भर्ममार्गमा, चित्त शुद्धीकरण गर्ने कुशल अभ्यास कर्मका यो अतिवादको जिन्दावाद र मुर्दावाद एउटा ठूलो मार

हो । अनावश्यक रूपमा आकेमा आकेले प्रशान्ति स्थाउने बाटो हो, क्रोध द्वेष पेदा गर्ने माध्यम हो स्वार्थ सोलु-
यतालाई बढवा दिने क्षेत्र हो । रातोको नोद, दिनको चैन हराम गर्ने उपाय हो अतः शुद्ध र सुखी, शान्त जीवनको यापनको लागि यस्तो अतिथादी प्रवृत्तिलाई स्थागेर व्यावहारिक मध्यमबादी शान्तमय बशु न कल्याणकारी मार्ग हो ।

आदर्श राजनीतिक व्यवस्थामा जनताको मानवाधिकार र स्वतन्त्राको ग्यारेष्टी हुन्छ भनिन्छ । कुनैपनि राजनीतिक व्यवस्थाले भौतिक परिवेशको स्वतन्त्रतालाई मात्र प्रदान गर्न सक्छ । आध्यात्मिक दृष्टिकोणले बास्तविक स्वतन्त्रता वा मुक्ति (Real Freedom) पाउन गाहो हुन्छ । अझ भन् बौद्धको दृष्टिकोणले बास्तविक स्वतन्त्रता वा मुक्ति त सांसारिक संलग्नताले दिने सबैतन । मनुष्यजीवनमा बास्तविक स्वतन्त्रता वा मुक्ति त निर्बाण वा मोक्षको मार्गमा पुण्डामात्र प्राप्त हुनसक्छ । अर्को शब्दमा भन्ने हो भने कुनै पनि राजनीतिक प्रणालीमा (Political System) जसमा बाहु भौतिक बातावरणको स्वरूप स्पष्ट हुन्छ, मानिस पूर्णरूपले स्वतन्त्र हुन सक्दैन । बास्तविक पूर्ण स्वतन्त्रता वा मुक्ति मानिसको मन वा चित्तको चेतनामा भर पर्ने कुरा हो । मानव पूर्णरूपेण स्वतन्त्र हुनलाई त अज्ञानता

(प्रविद्या) र तृष्णाको मूलचष्ठेदेन गर्नुपर्दछ काय, बाक् र चित्तबाट हुने क्रिबा धर्मानुकूल आचरणमा ढाल्दै लगेको खण्डमा मात्र मानिस विभिन्न विकार र बिकृतिबाट स्वतन्त्र वा मुक्त हुन सक्दै जुन स्वतन्त्रतालाई जीवनको बास्तविक स्वतन्त्रता, निर्बाण र मोक्षमार्गमा अग्रसर भएहेको भन्न सकिन्छ ।

प्रभतमा, बौद्ध राजनीतिमा लाग्नुहुन्छ कि हुँदैन भन्ने कुराको पनि विवेचना गर्नै । बुद्धशासन अन्तर्गत चार मुख्य अङ्गहरू— भिक्षु, भिक्षुणी उपासक र उपासिका समूह देखापर्दछन् । पहिलो दुई समूह भिक्षु र भिक्षुणी, गृह त्याग गरी, सांसारिक प्रपञ्चबाट अलग्ग रही, चित्त शुद्धीकरण अभ्यासकार्यमा संलग्न हुने हुँदा राजनीतिमा लाग्नु नै हुँदैन । भिक्षु र संन्यासीमात्र नभई कुनैपनि गृहस्थी, जो आध्यात्मिक मार्गमा अग्रसर हुन चाहन्छ, तिनीहरूको लागि सत्ताको राजनीति (Power Politics) को क्षेत्र मार नै साबित हुन्छ । दोको दुई समूह उपासक र उपासिका अर्थात् गृहस्थीबर्ग राजनीतिमा लाग्नु नै हुँदैन भन्नेछैन । गृहस्थीहरूले राग र द्वेषलाई त्यागेर जनता र देशको निस्वार्थ आवले सेवा गर्ने आदर्श बोकेर, मैत्री र करुणाको माध्यमबाट, मध्यममार्गी भएर अगाडि बढवे जानु नै बेश हुन्छ ।

(सम्पादकीयको वाकी)

आफूले राम्रो बाटो लाग्नुपर्छ, कसैको अपवाददेखि पछि हट्नुपर्दैन भन्ने भगवान् बुद्धको उपदेशलाई मनन गरी भिक्षु अइवधोषले आपनो आचरणलाई बलियो पारी लाखौलाख जनताको चाहना भएको धर्मनिरपेक्षताको लागि अडिग रहनु चीवरवस्त्रभन्दा पनि गौरवको कुरा हुनेछ । चीवरवस्त्र बहुजन हितायको प्रतीक हो र त्यो भगवान् बुद्धको सम्मरण हो ।

५

[वर्ष १९ अंक ३ को बाकी अंश]

उपसंघ नायक भिक्षु शाक्यानन्द महास्थविर

○ रत्नसुन्दर शाक्य

भिक्षु महाप्रज्ञाको साथे वहाँलाई विशेष सहायता दिनुभएका शामणेर अमृतानन्द एवं अन्य ६ जना उपासक-हरूलाई पनि बेलुका, मैन्टोलबत्ती २ बटा लिई, ११ जनालाई सिपाही र कर्मचारीहरूको बीचमा राखी बडाहाकिम अगाडि घोडामा चढँ पहाडको बाटोबाट अहुआनामा लगिरहेको दृश्य त्यसबेला वहाँहरूलाई अलि रमाइलो पनि लागेको थियो ।

बडाहाकिम एवं सरकारी कर्मचारीहरूले भिक्षु महाप्रज्ञा र शामणेर अमृतानन्दलाई जेलमा राखियो र उपासकहरूलाई महिनौं तारिखको रूपमा हाजिर हुनुपर्ने गरी कठ्ठ दिए । उपासकहरूमा विशेषतः कुलराज शाक्य (भिक्षु सुबोधानन्द) लाई स्थानीय प्रमुख महत्त्व ठहन्याई निकं दुःख दिएको थियो ।

शामणेर सुबोधानन्द वि. सं. १६६७ साल कातिक महिनातिर कालिम्पोङ्को प्रजाचर्त्य महाविहारमा रहनुभएको बेला शामणेर अमृतानन्दले उपसम्पन्न हुनको निस्त श्रीलंकामा ग्राएपनि हुन्छ भन्ने खबर पठाएकोले वहाँ श्रीलंका प्रस्थान गर्नुभयो र २५ जनवरी १६४० का दिन शामणेर अमृतानन्दका साथे उपसम्पन्न भई “भिक्षु सुबोधानन्द” हुनुभयो । वहाँहरू कोलम्बो, वजिरारामका नहानायक भिक्षु वज्रज्ञान (वज्रज्ञान) महास्थविरको द्वाराध्यायत्वमा उपसम्पन्न हुनुभएको थियो ।

त्यसबेला दोश्रो विश्वयुद्ध शुरू भइरहेको थियो । अतः श्रीलंकामा पनि फोज पुग्न सक्ने सम्भाव्यताले भिक्षु

अमृतानन्दले अध्ययन गराउनको निमित्त तानसेनबाट दुइजना केटाहरूलाई श्रीलंका लिएर जानुभएको थियो । तिनीहरूलाई साथमा लिई भिक्षु अमृतानन्द सन् १६४२ को अन्ततिर स्वदेश कर्कनुभएको थियो ।

ती केटाहरूमा भिक्षु (अमृतानन्दके भाइहरू) मतिनाकाजी शाक्य पछि वि. सं. २००१ सालमा श्रीलंकाम “शामणेर विमलानन्द” हुनुभएको थियो ।

वहाँहरूलाई तानसेनमा छोडिसकेपछि भिक्षु अमृतानन्द स्वयम्भूको किण्डोलविहारमा आउनुभयो । वहाँले स्वयम्भूपर्वत स्थानमा वि. सं. १६६६ साल (सन् १६४२ मई) को कातिक महिनाभर बिहान-बिहान एक-एक घण्टा धर्मोपदेशको कार्यक्रम गर्नुभएको थियो । वहाँको धर्मोपदेश सुन्न त्यसताका (मानिसहरू एकत्रित हुन नपाउने जंगी कानून लागू भएको बेला पनि हजारौंको संख्यामा श्रोतागणहरू उपस्थित हुँदै आएका थिए । धर्मोपदेश (विश्वन्तरजातकदेशना) समाप्तिको प्रवसरमा वहाँले ४ जना भिक्षुहरूद्वारा कातिक पूणिमाका दिन पहिलोपल्ट अहोरात्र-महापरित्राण सम्पन्न गर्नुभएको थियो ।

यस महापरित्राणको निमित्त भिक्षु अमृतानन्दले भोजपुरमा भिक्षु शाक्यानन्दलाई पत्र पठाउनुभएको थियो जुन पत्र पाउनासाथ भिक्षु शाक्यानन्द एउटा भरिया साथ लिई पहाडको बाटोबाट १०-११ दिन जति बिताई काठमाण्डौ पुग्नुभएको थियो ।

मिक्षु सुबोधानन्द पनि श्रीलंकामा ३ बटा वर्षावास बित्ताई सन् १९४३ (वि. सं. २००० वैशाख पूर्णिमा अगाडि) मा श्रीलंकाबाट कालिम्पोङ्ग आउनुभयो । कालिम्पोङ्गबाट लगत्ते काठमाण्डौ आउनुभई किन्दोलविहारमा दाजु शाक्यानन्दलाई भेट्नुभयो, यो वहाँहरूको (दाजु-भाइको) १२ वर्षपछिको मिलन थियो ।

यस वर्ष काठमाण्डौमा मिक्षुहरू प्रज्ञानन्द धर्ममालोक, अमृतानन्द, शाक्यानन्द र सुबोधानन्दहरूको सक्रिय सहयोगले अव्यरुपमा बुद्धजयन्ती मनाउनुभएको थियो ।

वैशाख-पूर्णिमा सिद्धाई मिक्षु सुबोधानन्द वर्षावासको निमित्त किन्दोलमै रहनुभयो । मिक्षु शाक्यानन्द वर्षावासको निमित्त पुनः भोजपुर प्रस्थान गर्नुभयो ।

यसै पटक (सन् १९४३-वि. सं. २०००) को वर्षावास सिद्धाई मिक्षु शाक्यानन्द भोजपुरबाट फर्कदै थिए । बीच बाटेमा १६-१७ जवान पुलिसहरू आई वहाँलाई पक्की गोश्वारा लगिहाले । वहाँलाई, विवाहिता नारीहरूलाई अट्टशील दिएको र दुई चार जना पुरुषहरू र दुई चार जना स्त्रीहरूलाई कुशीनगरमा लगी बुद्ध धर्ममा मोड्न लागेको आरोप लगाइएको थियो ।

वहाँको सम्पूर्ण कुरालाई काठमाण्डौ पुऱ्याई, त्यसको जवाफ नग्राएसम्म भोजपुरकै ज्ञानज्योति गुभाजूको जमानीमा छोडिएको थियो । काठमाण्डौबाट “बुद्धमार्गहरूले बुद्धधर्ममा मोड्दा कुनै बाधा छैन” भन्ने जवाफ आइसकेपछि मात्र बडाहाकिम गरुडध्वजले वहाँलाई भोजपुरबाट बाहिर जान सक्ने आदेश दिएको थियो ।

वहाँ भोजपुरबाट कुशीनगर जानुभई ऊ चन्द्रमणि महास्थविरको दर्शन गर्नुभयो र केही दिनपछि बुटवल

तानसेन हुँदै पोखरा आउनुभयो । पोखराबाट वहाँले मुक्तिक्षेत्रको यात्रा गर्नुभयो । मुक्तिनाथको यात्रापछि वहाँ पुनः पोखरा फर्कनुभई १५ दिनजति धर्म-देशनाको कार्यक्रम गर्नुभएको थियो ।

त्यसबेला पोखरामा मिक्षु महाप्रज्ञा पनि आइ-रहनुभएको थियो । वहाँले अनगारिका धर्मशीलाको बुद्ध-विहारको निमित्त एउटा बुद्ध-मूर्ति निर्माण गरिदिनुभएको थियो । वहाँ २० दिनजति पोखरामा रहनुभई बुटवल प्रस्थान गर्नुभयो, मिक्षु शाक्यानन्द पनि वैशाखपूर्णिमा समाप्त हुने बित्तिकै तानसेन प्रस्थान गर्नुभयो । त्यस सालदेखि (२००१ साल) प्रायः गरी आजसम्म वहाँ तानसेनमै रहेदै आउनुभएको छ ।

अतः यहाँ वहाँले त्यसबेलादेखि आजसम्म बित्ताउनुभएको मिक्षु-जीवनका प्रमुख घटनाहरूलाई मात्र याद गर्दै-

१) वि. सं. २००६ साल (सन् १९४६) मा बुद्धरक्षित (बंगाली) र संघरक्षित (अंग्रेजी) नामका दुइजना शामणेरहरूलाई तानसेनमा धर्मप्रचारार्थ ऊ चन्द्रमणि महास्थविरले कुशीनगरबाट पठाउनुभएको थियो । वहाँहरू चन्द्रमणि महास्थविरकै हातबाट १२ मई १९४६ (वैशाख-पूर्णिमा) का दिन शामणेर हुनुभएको थियो । वहाँहरू तानसेनको टक्सारमा एक महिनाजति रहनुभएको थियो । अतः वहाँहरूको सम्पर्क मिक्षु शाक्यानन्द स्वविरसित घनिष्ठ रहेको कुरा स्वयम् मिक्षु संघरक्षितकै आपनो यात्रा वर्णनको रूपमा लेखिएको “The Thousand-Petaled lotus” भन्ने ग्रन्थमा मिक्षु शाक्यानन्दको साथ आनन्द विहार र महाचेत्य विहार आदि तानसेन सम्बन्धी कुरा कृतज्ञस्वरूप लेखनुभएको थियो ।

२) त्यसबेला भोजपुर, तानसेन र पोखरा आदि

ठाउँहरूमा रहनुभएका शाक्य, वज्राचार्यहरूलाई आपना छोराहरूको चूडाकर्म (व्रतबन्ध) गर्न काठमाडौं उपत्यकासम्म धाउनुपर्ने समस्याले निकै जटिल रूप लिंदै आएको थियो । यस समस्यालाई भिक्षु अमृतानन्द महास्थविर (वि. सं. १६७५-२०४७) ले बेलमा बृहनुभई भिक्षु शाक्यानन्द र भिक्षु सुबोधानन्द सहित तानसेन र भोजपुरका केही प्रतिनिधिहरूको एक टोली बनाई नारायणहिटी राजदरबारमा जानुनई श्री ५ विभुवन (वि. सं. १६६३-२०११) समक्ष आ-आपनो ठाउँमै चूडाकर्म गर्न पाउने विनिपत्र चढाउनुभएको थियो । सो विनिपत्रलाई श्री ५ विभुवन-ले सहर्ष स्वीकार गर्नुभई आ आपनो ठाउँमा चूडाकर्म गर्ने हुकुम प्रमाङ्गीबक्सेको थियो— यो थियो २००८ सालको कुरा ।

३) सन् १६५४ मा बर्मामा छटु संगायना शुरू भएको थियो, जसको प्रथम सन्निपात (अधिवेशन) १७ भई १६५४ मा शुरू भई द जुलाई १६५४ का दिन समाप्त भएको थियो । त्यस्ते दोलो सन्निपात २५ नवेम्बर १६५४ देखि शुरू हुने भएको थियो, जसको निमित्त नेपालको तर्फ बाट संगीतिकारको रूपमा भिक्षु शाक्यानन्द र भिक्षु विवेकानन्द (वि. सं. १६७३-२०४२) १३ नवेम्बरका दिन कलकत्ताबाट बायुयानद्वारा “रंगून” पुग्नुभएको थियो ।

द्वितीय सन्निपातको अवधिमा नं ३ देखि ५ दिसम्बर १६५४ सम्म तृतीय विश्व बौद्ध सम्मेलन पनि संगायना भएको ठाउँ “महापासान गुफा” मै सम्पन्न भएको थियो ।

विश्व बौद्ध सम्मेलनको साथ संगायनाको द्वितीय सन्निपात सिद्धार्थ भिक्षु शाक्यानन्द एकले स्वदेश (तान-

सेन) फर्कनुभएको थियो ।

४) २०१३ (सन् १६५६) सालमा, नेपालमा चतुर्थ विश्व बौद्ध सम्मेलन सम्पन्न भएको थियो, जुन सम्मेलन नवेम्बर (कार्तिक) महिनाको १५ देखि २१ तारिखसम्म ४२ राष्ट्रहरू सम्मिलित भई सुसम्पन्न भएको थियो ।

यस वर्ष २५०० श्री बुद्ध-जयन्ती पनि पनै आएको कारण धूमधामका साथ तानसेनमा पनि बुद्ध-जयन्तीमनाएको थियो । बुद्ध-जयन्ती एवं बर्षावासको समाप्ति पछि भिक्षु शाक्यानन्द, अनगारिका करुणा र सुशीलालाई साथ लिई भारत अमरणमा जानुभएको थियो, जुन अमरण अन्तर्गत वहाँहरू सांचो, अजन्ता, एलोरा, बम्बई, दिल्ली र आग्रा हुँदै कुशीनगर पुग्नुभएको थियो । कुशीनगरबाट पुनः वहाँहरू अन्य अनगारिकाहरूलाई पनि साथ लिई चतुर्थ विश्व-बौद्ध सम्मेलनमा सहभागी हुन काठमाडौं आइपुग्नु भयो ।

५) काठमाडौं उपत्यकाबाटहिर नेपालभाषा साहित्य र बुद्धधर्ममा बढी जागरण भएको ठाउँ भोजपुर पनि एक थियो । त्यसताका नेपालमा भएका २५-२६ जवान भिक्षुहरूमा भोजपुरका सिर्फ टक्सार टोलका सुपुवहरू मात्रै ५ जना थिए, अझ अनगारिका हुनेहरू पनि थिए । पुनः सिर्फ कुलधन शाक्यका चार सुपुवहरूमा पुण्यधन शाक्य (जेठ) बाहेक अन्य तीने भाइहरू भिक्षु शाक्यानन्द, भिक्षु सुबोधानन्द र श्रामणेर सुगतानन्द हुनुभई बुद्ध शासनमा सम्मिलित हुनुभएको थियो ।

चैत्यधन शाक्य वि. सं. २०१८ सालको कार्तिक पूर्णिमाका दिन कुशीनगरमै ऊ. चन्द्रमणि महास्थविरको तर्फबाट नं “श्रामणेर सुगतानन्द” हुनुभएको थियो । वहाँ कुशीनगरबाट बुटवल, रिडी र तानसेन हुँदै भिक्षु शाक्य-

नन्दका साथ पौष महिनामा भोजपुर पुण्ड्रमयो, जहाँ पौष
२३ गतेदेखि माघसकान्तिसम्म गरी ६ दिन भव्यरूपमा
“शाक्यमुनि बौद्ध सङ्घ” को तत्वावधानमा “शाक्यमुनि
विहार” मा महापरिवाण सुसम्पन्न भएको थियो। ती महा-
परिवाणमा एके परिवारका तीने जना प्रबजितहरू सामेल
हुनुभएकी एक विशेष महत्वको कुरा मान्न सकिन्छ।
आमणेर सुगतानन्दको महापरिवाण सिध्याई केही दिनमे
(माघ ७ गते) पुरानो श्वास रोगको कारण ४६ वर्षको
उमेरमा भोजपुरमे निधन भयो।

६) २०४१ साल, मंसिर १५ गतेदेखि २२ गते-
सम्म “श्खिल नेपाल भिक्षु महासङ्घ” ले देश विदेशका
भिक्षुहरूको समागम गरी “भिक्षुसम्मेलन” सम्पन्न गर्नु-
भएको थियो। त्यस सम्मेलनमा हाल हुनुभएका नेपालका
जेठ भिक्षु प्रज्ञानन्द महास्थविरलाई “सङ्घनहानायक” र
भिक्षु शाक्यानन्द महास्थविरलाई “उपसंघनायक” पदबाट
भिभूषित गरिएको थियो। उक्त सम्मेलनमा श्रीलङ्काबाट
मदिहे पञ्चार्थीह महास्थविर र प्रियदर्शी महास्थविर,

थाइलैण्डबाट फ्रा. धर्ममधीर राजमहामुनि, वर्माबाट ऊ-
सागराभिवंश महास्थविरहरू पनि आमन्वित हुनुभएको
थियो।

भिक्षु शाक्यानन्द महास्थविरलाई “उपसंघनायक”
पदबाट भिभूषित गरिएको खुशिबालीमा “तानसेन ज्ञान-
माला संघ” परिवारले २२ पौष २०४१ का दिन ‘श्रानन्द-
विहार’ मा उपहार सहित ‘अभिनन्दन समारोह’ को
आयोजना गरिएको थियो।

७) वि. सं २०४५ साल चैत्र १७ गतेदेखि २१
गतेसम्म तानसेनवासी (विशेषतः ज्ञानमाला सदा, टक्सार
महावैद्य विहार) हरूले भिक्षु शाक्यानन्द महास्थविरको
८० अ० वर्ष प्रवेश र धर्मदेशनाको ४५ अ० वर्ष प्रवेशको
उपलक्ष्यमा भव्यरूपमा अभिनन्दन समारोह र तृतीय
राष्ट्रिय बौद्ध हाजिरीजबाक प्रतियोगिता सम्पन्न गरिएको
थियो जसमा म आफैले पनि भाग लिएको थिए।

अनौठो कुरा होइन

□ लक्ष्मी श्रेष्ठ

धेरं धेरे चोट लागिसकेको
मुटुमा केरि चोट लाग्नु
कुनै अनौठो कुरा होइन।
दिन रात आँसुको
भेल बगेर सुखा भइसकेको
आँखामा फेरि आँसु बान्
कुनै अनौठो कुरा होइन।
आफूमात्र चोखो भई
झरूलाई झुठो पान खोडनु,
मानवको रूप लिएर

दानवको भूमिका खेल्नु
बानिपरेको त्यसको लागि
कुनै अनौठो कुरा होइन।
मगवान् शास्त्राको उपदेशमा
भनिएको छ अरुलाई चोट नपान्
दुःखीजनको सेवा गर्नु
विपरीत कार्य केही नगर्नु
त्यस्तै गर्ने बानि धरेकालाई
यो पनि अनौठो कुरा होइन।

अन्तरदृष्टिको मूल लक्ष्य राग, द्वेष र मोह निर्मूल गर्नु हो

□ लोकबहादुर शाक्य

एकपटक प्रजापति गौतमीले मुढ़संग शास्त्राको देशना भनेर कसरी विश्वास गर्ने भनी प्रश्न गर्नु हुँदा तथागतले रागयुक्त, द्वेषयुक्त र मोहयुक्त नभएको कुरालाई प्रछट पार्नु-भयो । यी ३ कुरालाई परीक्षा गरेर मात्र बुद्धको उपदेश हो भनी ठाच्चुपनें सिद्धान्त अपनाएको पाइन्छ । मिक्षुहरूले घमदेशना गर्नुहुँदा पनि उक्त ३ लक्षण भएको भए बुद्धको उपदेश माज्ञुपनें तथ्य ललेखनीय छ । शावक्यान, महायान अथवा ध्यानभावना आदि सर्वको मूल लक्ष्य राग, द्वेष र मोह निर्मूल गर्नु हो । राग, द्वेष र मोहमा आसक्त भए विपस्सना पनि सार्वक हुन सक्दैन । कुनै महानुभावले देशना गरेको ध्यान भनेर आसक्त भए अन्तर्दृष्टि हुने पनि होइन । यहाँ यो कुरा उल्लेख गर्नु सामयिक हुन्छ कि अविनिवर्तनीय बोधिसत्त्व ध्यानमा बस्नुहुन्छ तर ध्यानको बस्मा बस्दैन । भनाइको मतलब चिन्तन मननबाट हासिल गरेको अमतालाई चुपचाप बस्नमा मात्र सीमित नराखी समाजमा भिजेर जगत् कल्याणकार्यमा अग्रसर हुनु पनि बाढ्छनीय छ । अर्कोतरफ यो कुरा पनि बोध गर्न उपयुक्त हुन्छ कि पेट्रोल बिना सोटर चल्न नसक्ने अनुरूप राग, द्वेष र मोहविना जीवन सञ्चालन हुन नसक्ने हुन्छ । अरहत्त्व प्राप्त भएपछि राग, द्वेष र मोहबाट मुक्त हुन्छ । तब खाना पिनाको आकांक्षा समेत नहुने हुन्छ तर सद्ब्रह्म कल्याणतिर विनयपूर्वक अग्रसर भैरहने बेरागी अरहत्त्वको बोद्धन जोगाउनुपनें कुरालाई ख्याल गरेर उपासक उपासिकाहरूले संयमपूर्वक आहार खुवाएर राख्ने हुन्छ ।

गृहस्थीजीवनमा पनि राग, द्वेष र मोह निर्मूल गर्न समर्थ भए अरहत्त्व प्राप्त गर्न सक्ने हुन्छ । तृणा नभएपछि खान-पिनको पर्वाह नगर्ने हुन्छ । बेरागी जस्तो नियमित जीवन निवाहि गर्न अनुकूल नहुने हुँदा गृहस्थी अरहत् सातदिन-भन्दा बढी बाँच्न नसक्ने हुन्छ ।

अर्हत्त्वको मार्ग फल प्राप्तगर्नु जीवनकालमा निर्वाण साक्षात्कार हुनुहो । देहावसानपछि निर्वतिशेषनिर्वाणहुन्छ । मार्गफलको सन्दर्भ लिइयो भने श्रोतापति, सकृदागामी, अनागामी र अर्हत् समेत चार प्रकारको उलिखित छन् । यी मार्गफल प्राप्तवर्तनको निम्नि (१) सम्यक् दृष्टि (२) सम्यक् सङ्कल्प (३) सम्यक् वाक् (४) सम्यक् कर्मान्ति (५) सम्यक् व्यायाम (६) सम्यक् आजीव (७) सम्यक् स्मृति (८) सम्यक् समाधिको अष्टाङ्गिक मार्ग अपनाउनु अनिवार्य छ ।

प्राणोबाट जे जति मन परेको काम कुरो गर्दछ त्यो रागद्वारा हुन्छ, मन नपरेकोमा द्वेष भावना प्रकट हुन्छ, सचेत अथवा अचेतन अवस्थामा अज्ञानद्वारा मोह पैदा हुन्छ । अनि यिनीहरूको क्रियाकलापबाट क्लेश उत्पत्ति भैरहन्छ । क्लेशद्वारा अर्को क्लेश पनि उत्पत्तिहुन्छ भने क्लेशबाट कर्म गर्ने हुन्छ । कर्मद्वारा वस्तु उत्पन्न भएको देखिन्छ । फेरि वस्तुद्वारा अर्को वस्तु उत्पन्न गरेको पनि देखिन्छ । यसरी यो भएपछि यो हुन्छ भन्ने नियमलाई भवचक्रनियम भनिन्छ । यसका १२ अङ्ग अविद्या, संस्कार, विज्ञान, नापरूप, षडायतन, स्पर्श, वेदना, तृणा,

उपादान, भव, जाति र जरामरणलाई प्रतीत्यसमुत्पाद मनिएको छ । यी प्रतीत्यसमुत्पाद छिनछिनमा। परिवर्तन भैरहेको पञ्च स्कन्धको अवस्था हो । अविद्या भएसम्म जन्मको चक्र अभिरहन्छ । बुद्धको प्रथम उपदेश चतुरार्थ-सत्य बोध नहुने अज्ञानी हुन्छ । अनि यस सिद्धान्तको मर्म यथार्थरूपमा जानकारी नभएसम्म कर्म गरिने रहन्छ । ती कर्म पनि शुभ अग्रभ (पुण्य प्रपुण्य) दृष्टिकोणबाट भैरहन्छ तर व्यवहारतर्फ चिन्तन मनन गर्दा अधिकांश प्राणी कुनै न कुनै प्रकारले दश अकुशल कर्मतर्फ लाभ्ने प्रवृत्ति देखापरेको छ जुन काय, वाक् र चित्तद्वारा सञ्चालन हुन्छ । शारीरद्वारा हिसा, व्यमिकार (कामिथ्याचार) र चोरी गर्ने हुन्छ भने मुखद्वारा असत्य बोली, गाली गर्ने, चुक्ली गर्ने र काम नलाभ्ने व्यर्थको गफ गर्ने हुन्छ । वित्तद्वारा अरूलाई बिगार्ने कल्पना, अरूको धन सम्पत्ति यसो गर्दा हात लगाइन सक्ने भन्ने कल्पना, अनि निधार्दृष्टिको (पाप पुण्य छन भन्ने धारणाको) कल्पना गर्ने हुन्छ । यहाँ खास विचार गर्नुपर्ने तथ्य कुरो के छ भने बांचुञ्जेल राग, द्वेष र मोह पूरा निर्मल गर्न नसक्ने हुंदा कुनै न कुनै कर्म गरिने रहेको हुन्छ । सुन्ने देख्ने गरेसम्म पनि तृणारूपी लोम भैरहन्छ । देखेको वस्तुको चाहना गर्नु राग भयो भने मन परेको छन भन्न द्वेष भयो । अनि अविद्यारूपी मोह समेतबाट निरन्तर कुशल अकुशल संस्कार भैरहन्छ । यिने पुण्य अपुण्य कर्मको फलस्वरूप आमाको गम्भमा बीजारोपण हुन्छ । इन्द्रिय हुने वित्तको वेदना उत्पत्त हुन्छ । यसबाट यो सिद्धान्त प्रष्टुद्याइन सकिन्छ कि पूर्वजन्मको अविद्या संस्कार वर्तमान जन्मको कारण हो अनि यस जन्मको कर्म अर्को जन्मको बीजको रूपमा हुन्छ । जाति जन्म मरण भवित्यको लागि हो । बौद्ध सिद्धान्त अनात्मवाद हो । म र मेरो भन्ने अहंकार ममकार ने ग्राह्य चाहक भएको छ, यसरी म र मेरो भन्ने

मावना राग, द्वेष र मोहको बीज भएको छ ।

आजकाल विपस्सनाको माध्यमद्वारा प्रचार प्रसार गरिराएको अनित्य दुःख अनात्मको सिद्धान्त बुद्धधर्मको ज्ञानसुकै सम्प्रदायमा पहिलेदेखि ने प्रचलनमा आइरहेको स्पष्ट देखिन्छ । कूनेपनि वस्तु छिनछिनमा परिवर्तन भैरहने हुंदा अनित्य भएको हो । निमित्त ग्रहण नगर्नु यसको मूल लक्षण देखापरेको छ । लौकिकमा व्यवहार चलाउनका लागि कुनै चिह्न वस्तुलाई निमित्त ग्रहण गरिराखेको हुन्छ । लोकोत्तरको दृष्टिकोणबाट कुनै वस्तुको चिह्न ने यथार्थमा छैन । निमित्त ग्रहण नगरेपछि राग, द्वेष र मोह निर्मल हुन्छ, दुःख निरोध हुन्छ, अनिमित्त विमोक्ष, अनात्म, शून्यताज्ञानमा पारंगत हुन्छ तर सुगा पढाई अनुरूप रगडेर अाँखा चिम्लेरक्खाव हुने होइन । गम्भीर रूपमा चिन्तन मनन यरेर आपनै अनुभूतिद्वारा यथार्थ ज्ञान हासिल गर्न सक्नुपर्दछ । उदाहरणको लागि अगाडि देखिरहेको टेबिलाई निमित्त ग्रहण गरिराखेको पाइन्छ । वात्तव्यमा उक्त टेबिल काठको टुक्रा हो । काठ पनि रुखबाट उब्जेको हो र रुख बीजबाट उभ्रेको हुन्छ । यसरी टेबिलको अस्तित्व नभएको भन्ने यथार्थज्ञानको रूपमा अनिमित्त मावनाको विकास गर्न सक्नुपरेको छ । त्यस्तै हिजो खाइरहने गरेको शरीर आज उही होइन भन्ने अन्तदृष्टिकोण बोध गर्नुपरेको छ तर देखाबटी रूपमा जितिसुकै सिद्धान्तबादी भए पनि अनित्य बुझन नसकेर आशक्त भइरहने हुन्छ । निरन्तरको चर्याद्वारा दैनिक जीवनको व्यवहारमा उत्तन सक्नुपरेको छ । त्यसेले जीवनका प्रत्येक घडीमा राग, द्वेष र मोहद्वारा जुन कुशल अकुशल कार्य भइरहन्छन् सो कुराको मर्म बुझेर सम्प्रतिसंप्रजन्यको दृष्टि अपनाएर अकुशलकर्मतिर नलापी सम्प्रकृ व्यायाम र सम्प्रकृ आजीविकाअनुरूप कुशल कर्म गर्नेतिर अगसर हुनु वाङ्छनीय छ यसबाट अन्तदृष्टिको मूल लक्ष्य राग, द्वेष र मोह निर्मल गर्नु हो भन्ने तथ्य यथार्थ रूपमा बोध हुंदै आउँछ ।

□ भिक्षु विमलानन्द

गत केही महिनाधिर र बेलाबखतमा लुम्बिनी विकास कोषको योजना अन्तर्गत भइरहेको विकासको गति ढिलो कछुवाताले भइरहेको बारेमा विभिन्न यत्रपत्रिकामा र गोरखापत्र आदिमा पढ्न पाइन्छ ।

विकासको कार्य अहिले जुन तरिकाले ढिलो-पनाले चलिराखेको छ सोही तरिकाले चलिराखेमा केही समयमा नै एउटा न एउटा लुटि भई भतामंग हुने स्थितिमा पुर्ने हुन सक्छ ।

हुनत योजना अनुसारको जग्गा जमिनभन्दा अधिक मात्रामा अधिग्रहण भएको महसुस हुन्छ । अधिग्रहण यरेको जग्गा जमिनभित्र वृक्षारोपणको काम सार्थक देखिन्छ तर जंगलले मात्र मंगल हुने होइन । जन बस्ती, मठ-मन्दिर र भवनहरू विकासको योजना अनुरूप निर्माण भएको देखापरेन । यहाँ जनाबाट र चरा चुल्लंगी क्रमशः बढ्दि भै आइरहेको छ । ठूला ठूला दुई तीनबटा भवन भने निर्माण भइसकेका छन् ।

श्रीलंका-सरकारको आर्थिक सहायताले निर्माण भएको धर्मशाला र भारत र जापानको आर्थिक सहायताबाट निर्माण भएको म्यूजियम-गृह र पुस्तकालय-भवन जुन उद्देश्यले बनेका छन् त्यो उद्देश्य कार्यान्वयित हुन यस्तै नै बाकी भएको देखापर्दछ । त्यसको अलावा त्यो भवनहरूमा माखाको जालले र धुलोले फोहर देखिन्छ । ती भवनहरू बाहिरबाट रात्रो देखिएतापनि मित्र सुनसान जस्तो एक प्रकारले भूत-बंगला जस्तो देखिन्छ ।

मानिस नभएको भवन जतिसुके ठूलो भएतापनि स्याहार संभार नभएमा त्यसको कुनै अस्तित्व रहेदेन । स्वदेशी र विदेशी बौद्धहरूलाई भनी छुट्याएका पूर्व र पश्चिम दिशाका जग्गाहरू स्वदेशका कला अनुसार बनाउन दिनको लागि जग्गाहरू वितरण गरी बाँडिदिनुमा यतिका ढिला गरिराखेको छ यस कुरामा चर्चा उठ्नु त स्वामाविक हो । स्वदेशी र विदेशीले आफ्नो आफ्नो धार्मिक कला अनुसार विहार गुम्बा निर्माण गर्नको लागि योभन्दा १०-१५ वर्षाङ्गाडि नै जग्गा वितरण गर्नुपर्ने थियो । यसरी हीला मझराखेको साल्ले नै रहस्यको कुरा जस्तो छ । जबसम्म यो धार्मिक क्षेत्रमा विभिन्न देशबाट स्वदेशी विहार गुम्बा र धार्मिक विचार-धाराभएका परिवारहरूको बस्ती देखापर्देन तबसम्म धार्मिक बातावरण यो ठाउँमा हुन् गालो नै हुन्छ ।

भगवान्बुद्ध जन्म भएको यो पवित्र स्थलमा धार्मिक बातावरण नभएमा यो स्थलमा जति ठूला ठूला सय तलाका भवनहरू निर्माण भएतापनि त्यसको केही महत्त्व रहनेछैन । बाहिरबाट आउने जाने स्वदेशी विदेशी पर्यटकहरूको लागि धार्मिक विचारधारायुक्त भक्तजन-हरूको द्विवास, धार्मिक चहल पहल, पूजा-पाठ-भजन-कीर्तन शिक्षा-दीक्षा आकर्षक हुने हुन्छ । टाढा टाढाबाट आउने पर्यटकहरू शान्तिका अप्रदूत महामानव बुद्ध जन्म भएको पवित्रस्थल यो तीर्थस्थल दर्शनार्थ पूजा वन्दना गरी भाव भक्ति पौर्णको लागि मात्रै आउँदछ सिवाय महल र बगेचा हेर्नको लागि आउने होइन होला । यस्तो पादन तीर्थमूमिया हामीले एउटा पर्यटन स्थलमात्र होइन

कि सम्पूर्ण विश्वको आस्थाको केन्द्र धार्मिक विशुद्ध भूमि बनाउन आवश्यक देखिन्छ ।

लुम्बिनीको महत्त्वपूर्ण पक्ष र पर्यटनको दृष्टिकोणले हर्दा हाँच्च मातृभूमिको तीर्थाटनमन्दा विदेशी पर्यटकहरूको आयमनबाट यो ठाउँ अरु बढी महत्त्वपूर्ण हुन आउँछ ।

हाँच्च एउटा नेपाली उखान 'दियोमुनि अङ्गधारो' भने जस्तै जति विदेशी पर्यटकहरू आपनो थडा र आस्था लिएर आएका हुन्छन् त्यति नेपालीहरू आएको देखिन्दैन ।

लुम्बिनीमा दर्शनार्थ आउने क्रममा मानिसहरू चार किसिमका उद्देश्यले यात्रागरी आएको देखिन्छ ।

- १) तीर्थस्थलको रूपमा स्वदेशी र विदेशी आउने जाने ।
- २) अल्पकालीन प्रवर्जनाको लागि आउने ।
- ३) स्वयम्भुरको लागि आउने ।
- ४) मनोहर दृश्यको लागि आउने ।

अरु नराञ्ची उद्देश्यले लुम्बिनीको भूमि पावन तीर्थस्थल नभएर अपवित्र स्थलको रूपमा हुन सक्ने स्थिति पनि उत्पन्न हुन सक्दछ । त्यस्तो किसिमको बातावरण सूजना नहोस् भन्नाका लागि बेलैमा समुचित ढगबाट सुनियोजित कार्यप्रणाली तयार गर्न श्री ५ को सरकार लुम्बिनी विकासकोष र जन-सहभागिताको उत्तरदायी भूमिका निर्वाह हुनु आवश्यक छ ।

लुम्बिनीमा आउने स्वदेशी र विदेशी पर्यटकहरूले आपना दुई चारबटा गुनासो पोहने गरेका छन् ताकि ती लुम्बिनीको विकासको गति ढिलो भएकोले विकासको लागि कार्यान्वयन पक्षमा द्रुततर गतिमा प्रगति हुन सकिरहैको छैन । हुनत बनाएका भवनहरू आँखाले नदेहने र टाढा छन् । पैदल हिँडेर जानलाई मात्र ३०,४० मिनेट जति लाग्दछ । त्यहीं वरिपरि जङ्गलमा रुख र कूलबारीको सट्टा खरबारी र झारहरू छन् । प्रत्यक्ष

देखिने केवल पुरातात्त्विक भग्नावशेष र अशोकस्तम्भ, मायादेवीमन्दिर, थेरवादी बुद्धविहार र महायानी बौद्ध विहार यी सबै पहिलेदेखि यथावत् निर्माण भएका हुनाले यी ने यथास्थितिमा देखिन्छन् । प्रायः पर्यटकहरू यी बुद्ध मन्दिरहरूमा बसेर जान्छन् ।

लुम्बिनी-विकासकोषको योजना अन्तर्गत जग्गा अधिग्रहण भएको इलाकामित्र परेकोले त्यहाँका मन्दिरहरू पनि हटाउनुपर्ने वा सार्नुपर्ने योजना भइराखेको छ ।

यी सारिने बौद्ध विहारहरूलाई विकासकोषबाट छुट्याइएका जग्गा सुस्पिष्टेको छैन र तर्याँ भवन निर्माणको लागि अनुमति पनि दिइएको छैन । यी विहारमा बसेका चिक्कुहरू कुनै महत्त्वपूर्ण कार्य नगरी परलोक जानु बाहेक अरु कुनै काम गर्न सक्ने जस्तो भएन । धार्मिक जीवन बिताउनेहरूको इच्छा आंकाक्षा धार्मिक स्थलमा केही न केही महत्त्वपूर्ण सेवा गर्नु र धार्मिक बातावरणले सुसज्जित गर्नु हुन्छ । जुन धर्मको धार्मिक स्थल हो त्यहाँ सोही धर्मको जाति वर्गको बसोबास भए मात्रै धर्मस्थलमा धार्मिक बातावरणले गुलजार भइरहन्छ, यो स्वभाव धर्म हो ।

लुम्बिनी धर्मोदय समिति स्थापना भएको पनि लुम्बिनी विकास गर्नको लागि नै हो । यो समिति लुम्बिनी विकासकोष स्थापना हुनु अगाडि नै स्थापना भएको हो र यो समितिलाई श्री ५ को सरकारले मायादेवी मन्दिर र अशोकस्तम्भ आदि र थेरवाद बुद्ध विहार संरक्षणको लागि लालपुर्जी सहित सुस्पिष्टिएको यिथो । अब विकासकोष स्थापना भएपछि बिभिन्न तरिकाले लुम्बिनी धर्मोदयको हक हितमा पनि हस्तक्षेप हुन गएको छ । ठूलो शाखाले सानो शाखालाई जनै ज्ञाने लुम्बिनी धर्मोदयलाई विकासको योजना अनुसार यिचोमिचो भएको देखापरेको छ । विकासकोषको अधिकारको जग्गा

जमिनमा यी विहारहरू पनि परेको हुनाले लुम्बिनी विकासको गति कछुवापन नभई छिटो छरितो र सक्रिय

जन्मस्थल विकासको लागि देश विदेशबाट आएको प्रार्थिक सहयोगमा छलकपट र दुरुपयोग नभई सदुपयोग होस् रूपले विकास भएको देखन पाओस्, बुद्ध जन्मेको पवित्र यही सबै बौद्धहरूको कामना रहेको छ । ○

सुरापानको कर्मविपाक

- भिक्षु सुबोधानन्द

मद्यपान अन्धा नै हो, होस-ज्ञान नाश हुन्छ ।
पण्डित नै चुवच्छ भने, मूर्खलाई के भन्नु छ ॥
सार तत्त्व छैन तर, मन बाँध्नु दुष्कर छ ।
जानी-बुझी खानेलाई, भन्ने के हो थाहा छैन ॥

पाप-पुण्य ज्ञान छैन, दुःख कष्ट क्लेंदे वित्यो ॥
सुरापान पुण्य देखदा, नाश हुने कलि लायो ॥
मद्यपानतर्फ लागदा, अनेक थरी हानी छ ।
धर्म हानी, कलह र मान-इज्जत विनाश ॥

सुरापान गर्दा हुन्छ, तेल सहित दीप क्लै ।
नपाएमा यस्तै देख्छ, तेल रहित बत्ती क्लै ॥
ज्ञानी - पण्डित देखदा त, गर्छ यस्तै देखे क्लै ।
मद्यपान गर्ने साथी, देखदा हुन्छ आनन्द क्लै ॥

गयो गहना पत्नीको, भयो ऋण घर-खेत ।
धन नाश, बनबास, सन्तानको मान हीन ॥
ऋण बोक्यो, नाम बिग्यो, महादुःखी भ्रष्टकार्य ।
अहो दुःख ! अहो शोक ! मूर्खाचार भयंकर ॥

ज्ञानतत्त्व, मनःशक्ति, नर जन्म्यो लोकमा ।
मद्यपान यस्तो हुन्छ, डुब्दै जाने अज्ञानमा ॥
सुशील जति लोकमा, सुख-शान्ति हुन्छ यहाँ ।
पञ्चशील लिनु वेश, लोकमा यही श्रेष्ठता ॥

-- अनु० दिव्यरत्न तुलाधर

महाबुद्धया पण्डितखलःयाके दुगु अभयराज शावयया वंशवृक्ष

प्रस्तुति- भिक्षु सुदर्शन

अभयराजजुया काय प्रथम पुत्र श्री अभयजोतिजु, द्वितीय पुत्र श्री दुयजु, तृतीय पुत्र श्री मयरजु, चतुर्थं पुत्र श्री धधरजु, पंचम श्री जगनाथजु, षष्ठम पुत्र श्री हेरजु, सप्तम पुत्र श्री बुद्धजु रिथुयान ॥ अवति न्हसह काययात वलि वन्ता विया ओ ताथु अर्थिम्ह पुरुष श्री अभयराजजु जुया छयपनि श्री अभयजोतिजुया काय श्री मगरजु, श्री परुजु श्री सेनखाजु ॥ अवति ॥ षहिसचौन धक अवया महया दुयिजुया दहभोड । राजा व्यागर जुयाओ दह अभयजोतिजुन्याकातन जुको कार । अवयनि निम्ह वहिरिस चोन । अव वेरसं निसें महाबुद्धया वहिरिस चोड धात मर्थ्यात । वहिरया महाबुद्धस चोडयात मर्थ्यात । श्री २ पुन भाषा श्री मयरजु काय श्री ग्वारबुजु श्री जयदेवजु ॥ श्री झानतजु ॥ अवति ग्वारबुजुया काय श्री वसन् । श्री जयदेवजुया काय श्री देवसिह जु । श्री गुरुजु । श्री महाकारजु ॥ अवति । अमृतजुया काय श्री देवमुनिजु श्री वज्रपानिजु । श्रीरत्नपानिजु । जु ॥ अवति ॥ अनंरि ॥ श्री व्यद्ररजुया काय श्री ग्यानजु । श्री मनिकजु । श्री अनेकजु । श्री विजयदेवजु रिथुयान । श्री ग्यानजुया काय श्री बाबु देवजु श्री नरसिङ्गजु ॥ अवति ॥ श्री मानिकजुया काय । श्री जुधाजु ॥ श्री कुतुजु (कुतुवहाः) ॥ अवति ॥ अनेकजुया काय श्री जरव्वजु । श्री पदमजु ॥ अवति ॥ श्री विजयदेवजुया काय श्री रतजु । श्री जरा-

सिङ्गजु ख मसओ ॥ अवति ॥ अवनंरि श्री जगनाथजुया काय श्री अभयजु । श्री हाकुजु । श्री कमरायजु । अवति ॥ श्री अभजुया काय । श्री ग्यानकितजु । श्री देवजु । अवति ॥ श्री हाकुजुया काय । श्री मुनिजु । श्री एन्द्रजु द्रेवेजु । अवति ॥ श्री कमरापजुया काय श्री कमवंवर जु । श्री कनकजु । श्री ग्यानदेवजु ॥ अवति ॥ अवनंरि । श्री हेरजुया काय । श्री हृदयपारजु । श्री समरजु । अवति श्री हृदयपारजुया काय । जोतिराजजु । श्री कुसुमराजजु । श्री जयरसन्जु । श्री नग्यारजु । अवति । श्री समरजुया काय श्री दुयजु । श्री पारजु । अवति ॥ अवनंरि श्री बुद्धजुया काय । श्री जिरायदेवजु ॥ श्री नन्दजु । श्री जुगिजु । अवति ॥ श्री जिवरायदेवया काय श्री मुन्तामुनिजु ॥ श्री जयमुनिजु तवधड पंदित । श्री रत्नमुनिजु श्री देवर दडम्ह ॥ श्री गुरुजु । अवति ॥ श्री नन्दजुया काय श्री पुरुमानजु । श्री मानजु । श्री जयदेवजु । अवति ॥ श्री जुगिजुया दड ओन अवति ॥ अमराजजुया वंसच्छुष्टो चोयाओ तया जुरो ॥ शुभ पुन भाषा ॥

श्री ३ महाबुद्धया श्री अभयराजजुन दुन्ता वताघो दको गुण्य पारंयात दयकाव बीया । श्री वसन्तया मिर्न काय श्री घनजु यकलि अवगुरि समय ॥ श्री जुयराजजुया काय । श्री रत्नसिङ्गन चोयाओ भिनकं मारको परिपाल दयकाओ तया । जुरो । शुभमस्तु जगता सिडा ॥ □

जिगु विचाः

-अनगारिका माधवी

हाल सालबा प्रजातन्त्र युगय छगु राष्ट्रया सर्वोच्च संस्थाय छह बौद्ध भिक्षुया उपस्थिति जूगु घटनाय थ्व ऐतिहासिक मोड वःगु खनाः जि साप लयतः ! थ्व लयतःगु नातावाद व कृपावादया हिसापं मखु । उगु बौद्धधर्मया उन्नतिया अभिलाषां खः ।

खतु मनूतय् विचय् आठलोक धर्मं बचय् ज्वी के मखु खः । आठलोक धर्म चयागु मध्यय् निगु स्वतः जीवनया किचः थे शीगु जीवनय् ल्यू ल्यू वंच्वनिगु खः । निन्दा व प्रशंसा । थ्व लोकया धर्म खः कियःपिसं प्रशंसा याइ मयःपिसं निन्दा याइ । थ्व थःथःगु विचार खः ।

मिक्षुजीवन, खालि पूजा, पाठ यानाः भोजन बनाःजक जीवन द्वितय् यानाः सन्तोष जुयाच्वनेत मखु । बौद्ध धंबिज्यःगु मार्मिक व र्यसुलाःगु बाकय— “बहुजन हिताय, सुखाय, लोकानुकम्पाय” फुकक मनूतय्त हित यायेगु व सुख यायेगु लोकय् चर्पित अनुकम्पा तयाः धर्म औइकाविहगु व तःधंगु ज्याखेय् लहाः तयाः फुफुकथं हित, तुव यायेगु मिक्षुविनिगु कर्तव्य खना ।

अज्ञ थुकी बौद्ध भिक्षुपि प्यह्य न्याह्य दुर्घाके जानाच्वंगु दु तर मनूतय्गु न्हापुइ मनू भ्वसिइकेगु व मनू जनेगु छगु सूक्ष्म यन्त्र दु, गुह्य योग्य गुह्य अयोग्य धकाः जानय् यायेगु यन्त्र दु ।

आः थन पाठिया सवाल मखु । यर्थेजाःगु पाठो अहम्, देश भिकेगु व जनतायात सुख, शान्ति याये जानाच्वंगु दु ।

देशया यर्थेजाःगु उन्नति यायेत धर्मया लिधंसा मदयेकं मगाः छायधाःसा जबतक मनूतय्के धर्मया भाव दैमखु अबलय्तक मनूत स्वार्थो ज्वी इले परिवार, समाज, व देश विस्तारं स्यनास्यनावनाच्वनी । धर्म तनेव, थः नये, थः त्वने, थः जीके, थःजक भिके धंगु भावना बरय् जुयाः मेपिन्त हित यायेगु भावना दैमखु । उकि धर्म अति आवश्यक खने दैच्वन ।

थौं कर्त्तव्य देश, विदेश, राष्ट्र, अन्तर्राष्ट्रया मनूतय्के धर्म मदयाः वःगुलि, हिसा, अपो जृधावल । मनुख मनू स्यानाः दैत्यरूप कैहैच्वन । यदि धर्मयात स्थान मविल धाःसा “दानव बरय् जुयाः भानव तनावनिगु” लक्षण यको खने दैच्वन ।

यदि बौद्ध धर्मविलम्बितसेन खालि बूद्धपूजाजक यानाः सन्तोष जुयाः धर्मया उन्नति यायेमाल धर्मनिरपेक्ष यायेमाल धकाः हालाः जक चवनां गवले सुधार वैथे मताः । ततःधंगु देसय् पलाः तयाः ज्या यानामपकुतले, हालाजक जुइगु ला ज्ञूलया पिने पति हालाज्वीगु बराबर ज्वी थें ताः ।

छगु वक्षें मिक्षु अश्वघोषयात विन्दा यानाच्वनेकु तर तगोगु न्हापु दुर्पि, विचारवान्पिसं यव्वे प्रशंसा याना च्वनी ।

छह भिक्षु जुयाः न राज्यस्थानय् लहाःतयाः धर्म विषयय् छलफल यायेदेगु व भारयया खें खः । वं भिक्षु

समाजया न्हापतं विल । समाज सुधारय् अति दिलचस्पी
दुम्ह धैगु व्यनाबिल ।

बहुजन हित यायेया लागी गुण आसय् न बने मज्यू
धंगु मढु । बुद्धकालीन इतिहास स्वयेबले तःधर्षि जुर्जुर्षि
व महाजनपिंश आपो ल्हाः तंच्चवर्गुलि माःथाय् माःकथ-

लिघंसा बिइ कुर्षि दुगुलि धर्मया यको उन्नति जूगु खनेडु ।
उकि यम्हेस्यां यःगु दुष्टि स्वयेमा चिकु अश्वघोष
राजसंस्थाय् द्वाहां बिज्याःगुलि छुं न छुं धर्म सम्बन्धी
हितया खैं दुर्थाकाः सकलया हृदये धर्मचित्त दुर्थाकाः
अपोसित धर्मया लंय् बनेत तिबः दे धेगु जिं ताया । ➤

शक्ति व शान्तिया ज्ञानं बिलिबिलि जाःम्ह बुद्ध

-गौतमबीर वज्राचार्य
बूबहाल, यल

सत्य व शान्तिया ज्ञानं बिलिबिलि जाःह्य
इवेतकेतु बोधिसत्त्व देवलोकं वःह्य
तुयूह्य किसि रूप कथ्याः मायादेवीया गर्भय् चोह्य ।

जन्मजन्मपतिकं उद्धार याःह्य
प्राणीया सुखय् जीवन अर्पण याःह्य
माःमाःगु दान बियाः दश पारभी पुरय्याह्य ।

चतुरार्थ सत्य ज्ञान थःम्हं यथार्थं बोध याःह्य
लोकय् देव मनुष्यया शास्ता धायेकूह्य
ह्यपांगु धर्मदेशना सारनाथय् कह्य ।

शील समाधि प्रज्ञा दयेकाः जीवन हैं धाःह्य
लोभ व तृष्णा हे दुःखया जाल खः धाःह्य
सत्य व शान्तिया लंपु अष्टांगिक मार्ग क्यःह्य । □

निर्वाणमार्ग

-ज्ञानरत्न शाक्य
पनीती

गन्धमान बनं गन्धवती पुरय्
नमो बुद्ध बिज्याःगु दे,
उत्तरप्रयाग पांचाल नगरय्
द्वादशी भाद्र कृष्ण पक्षय्
रथय् तयाबिज्यात त्रिवेणीघाटय्
भजन यात पुनर्जन्मया मे
देशय् दको बाजा थात इलय्
यरिकमा यात थःगु दे ।

न्हूगु जुग वल पञ्चदानया दिनय्
सूर्यमुखी स्वांथे श्रद्धालुया मनय्
दं दं पतिकं खालि मजुइकं हे
जात्रा यात लुम्बिनी बनय् थे
गुणगान यात काशीवर्णविहारय्
महारथ जुजुया काय् महासत्त्व धन्य
व्यनाबिज्यात त्यागया लाभ थन हे ।
खुलम्खुल्ला चेतनशीलया उपरय्
परोपकार हे महान् वहे
मध्यम मार्गया निर्वाण इलय् ➤

हिन्दूराज्यया मोह

★ गणेश माली

(चतुर्मि)

हृषि वःगु संविधानय् धार्मिक स्वतन्त्रता देणु व धर्म निरपेक्ष (Secular) जुइगुहुइना भुइना जुयाच्चंगु खः। थथे जुल धायेव छगूजक धर्मया साम्राज्य अस्त जुया-वनी- थव खैं स्वाभाविक खः। थुँक यानाः थौकह्य् उथी बनूतय् साम्राज्ययात म्वाकातयेणु कुतः खनेदु सा, मेखे धर्म निरपेक्ष दे यायेणु कुतः खनेदयाच्चंगु दु।

धर्मनिरपेक्षता (Secularity) व धार्मिक स्वतन्त्रता पर्यायवाची शब्दत खः। छगूजक धर्मया साम्राज्यय् थी थो धर्मतय् धार्मिक स्वतन्त्रता दये कै मखु थव खैं ध्रुवसत्य खः। गथे कि छह्य मांया प्यह्य काय् द्या: छह्य काय् या नामय् छै बु दर्ता यानाः छिपि फुक चिगु निर्ति बराबर खः छिपि फुक बराबर स्वतन्त्र खः। पत्याः धाःसा जुइ मखु।

हृगु संविधानय् नेपाःयात हिन्दू-राज्य घोषणा जुइमाः धकाः पिहां दये धुकूगु लेख वा खैं स्वये बलय् निम्न लिखित दलील न्हाव्या तःगु खनेदु, गथे कि-

- १) बहुत्वया कदर प्रजातन्त्रय् जुइमाः।
- २) हात नेपालय् ६५% जनसंख्या हिन्दूत खः,
- ३) डक नेपाःयात हिन्दू-राज्य धकाः घोषणा यायेहेमाः,

४) नवसा दज्जा-फसाद जुइ फु,

५) धार्मिक स्वतन्त्रता व्यूसां धर्मनिरपेक्ष राज्य यायेमज्यू

उपर्युक्त दलीलमध्यय् १), २) व ३) यात छसी कथं बिच्चाः यानाः यंकल धाःसा, बहुत्वया आधारय् प्रभुत्व जमय् यायेणु कुतः स्वष्ट खनेदु। राजनैतिक दलया स्थानय् धर्मयात तयेगुया अर्थ खः धर्मयात राजनीतीकरण यायेणु, गुगु कि इतिहासया खेय न्हाव्याले धर्मया ल्वापु दज्जा फसाद जुयाच्चंगु दु। सन् १९४८ यागु भारतय् जूगु धार्मिक (हिन्दू-मुस्लीम) दज्जा, धर्म निरपेक्षताया कारण जूगु मखु, यदि धर्मनिरपेक्षताया कारण जुयाच्चंगु जूसा आः नं जुया हे च्चने माःगु खः, उपर्युक्त दज्जा उबलय् धर्मयात राजनीतीकरण यानाः न्हानावःगु राजनीतिया कारण जूगु खः। धर्मयात आधार यानाः राजनैतिक विभाजन यायेणु कुतःया कारण जूगु खः।

गुबलय्तक बहुत्वया आधारय् छगूजक धर्मयात प्राथमिकता व अबलेतक निम्न निगू मध्यय् छगू जुइ-१) बहुत्व प्राप्त धर्मयात राजनैतिक संरक्षण बिया: अल्पत्व प्राप्त धर्मया दमन जुयाः असन्तुष्टिया मि पिजवै, अथवा २) दवय् जुयाः निःसासय् जू सां अल्पत्व प्राप्त

धर्म छुं इया निर्ति अशक्त जुयाः चवनाच्चनी किन्तु लिया
विस्कोटन जुइफू। नेपालय् ६५% हिन्दू धकाः धाःगु ला
सीख, बौद्ध व जैन आदि नं दुध्याःगु जुइमाः छायधाःसां
दा१० वै न्हाः करिब १६./ बौद्ध धयातःगुली छबलं
हो जुयाचंगु ला खं मखु, हानं हिन्दूधर्मया न्हू परिभाषा
कथं बौद्ध, जैन व सीख, आदि दक्षवं हे हिन्दूधर्मया शाखा
प्रशाखा खः। किन्तु थुकीया विरोधय् नं लेखत पिहां
वयाचंगु दु (स्वया दिसै)। तिलकमान गुमाजुं चबया-
दीगु सफू ‘के बृद्धधर्म हिन्दूधर्मको शाखा हो र ?’
आनन्दकुटी विहारगुठी प्रकाशन।

संकीर्ण दुष्टिकोणं स्वये बलय् धर्मनिरपेक्ष
राजय् (श्रीलङ्का, भारत, थाइलायण्ड व वर्मा इत्यादि)
धार्मिक दङ्गा-फसाद जुयाच्चने माःगु खः तर याये मजू।
उकि चव्य् याःगु ख्याच्च: जायज मजू।

धर्मनिरपेक्ष राजय् दङ्गा-फसाद जुइमाःगु नं छुं
कारण खनेमदु; अःखःबत थुज्वःगु हे राजय् धार्मिक
सह-अस्तित्व नं छबलनावै। प्रजातन्त्रया अर्थ शान्ति-
पूर्ण सह-अस्तित्व न खः, प्रजातन्त्रय् स्वतन्त्रताया दुने नं
मर्यादा दै गयेकि छगु परिवारया सदसर्पि दक्षवं स्वतन्त्र
धकाः न्हाएहेसियां न्हायें वा यःयःये सनाजुल धायेव अशान्ति-
जुइ किन्तु दया माया वा पारिवारिक सहलहया कारणं
छगु प्रावधान अनुसार थःथः जया यानाः नं शान्तिपूर्ण
सह-अस्तित्व दयेकाच्चनी, अथे हे प्रजातन्त्रय् नं धार्मिक
स्वतन्त्रता नापं छुं हृदतक सहनशीलता (Tolerance)
व छुं माद्राय् शान्तिपूर्ण सह-अस्तित्व (Co-existence)
या निर्ति प्रावधान नं अवश्य दै। किन्तु छगु धर्म-
या कारणं मेगु धर्म उकुस मुकुस जुयाच्चनेमाःगु स्थिति
बलधायेव सह-अस्तित्वया अःखः असंतोष पिजवयाः अवर्य

नं जुइफू।

प्रजातन्त्रय् नं यःगु देसय दुने दक्षव धर्मयात समान
दृष्टि खनेगु, समान आदरं स्वये सयेकेगु आवश्यकता दु,
थये यायेगु प्रजातात्त्विक अभ्यासया छगु आवश्यक अन्न
नं खः गयेकि थः छिमेकियात रेडियो तसकं हायेकाः
डिस्टर्ब जूसा रेडियो चिसः यायेगु थःगु स्वतन्त्रताया
अपहरण सम्प्रय ज्वीगु प्रजातात्त्विक भावना अवश्य नं जुइ
फे मखु। यबलय् यःस्हेसित यःये यायेगु स्वतन्त्रताया
अर्थ गबले जुइ फे मखु। अथे जुल धायेव ला अःखःबत
प्रजातन्त्रया दुरुपयोग जुयाः हास जुयावनी। सर्वधर्म-सम
भावना नापं सह-अस्तित्वया निर्ति शीलाचरण नं प्रजा-
तन्त्रय आवश्यक जू धंगु खें गुलि व्यवहारय खनेदयावै
उलि हे प्रजातन्त्रया जग दवातुयावनी। प्रजातन्त्रय् प्रजा-
तात्त्विक अभ्यासया लागी प्रावधान अवश्य दयेमाः
विभिन्न मतमतान्तारया सह-अस्तित्वया लागी व्यवस्था
अवस्थ जुइमाः किन्तु थुकीया लागी बहुत्वया आधारय
राजयात हे धर्मया नामकरण यायेमाः वा दर्ता यायेमाः
छुं आवश्यकता खनेमदु।

“धार्मिक स्वतन्त्रता व्यूसां धर्मनिरपेक्ष राजय यावे
मजूय्”— धंगु दलीलय् छुं बल खने मदु छायधाःसा अ
निगुलि पर्यायवाची शब्दत खः, वास्तवय् धर्मनिरपेक्ष
मजूइक धार्मिक स्वतन्त्रता दै हे मखु स्वतन्त्रता व
शान्तिपूर्ण सह-अस्तित्व गये नाप नाप वने फे धंगु प्रजा-
प्रजातन्त्रनापं अवश्य वै, किन्तु छगु सभ्य सुसंस्कृत
सुशिक्षित जनता निर्माण यायेगु नं प्रजातन्त्रया दायित-
वः छायधाःसां माकःया ह्लाःतिइ पर्वति असं-
कुसंस्कृत अशिक्षित जनता जुयाच्चिल धाःसा प्रजातन्त्र-

(त्वं २३ पेज्य)

बुद्ध क्यंगु लेप

□ ज्ञानवज्र वज्राचार्य
परियति सद्भूमि कोविद

“थ तथागतया मृतुं पिहीबःगु अमृत-वचन स्वंगु अन्तर्गत जुयाच्चंगु दु-
खः-सत्य वचन खः।”

मग्गा नटुङ्गिको सेटु-सच्चान चतुरो पदा ।
विरागो सेटु घमान-द्विपदानच्च चक्रुमा ॥

अर्थ— ‘मार्गमध्ये श्रेष्ठगु आर्यग्रष्टाङ्गिकमार्ग
खः। सत्यमध्ये श्रेष्ठगु चतुरार्यसत्य खः। घर्ममध्ये
श्रेष्ठगु देराग खः। देव-मनुष्यर्पिमध्ये ज्ञानवक्षु दुहु
(सर्वं) ‘बुद्ध हे’ श्रेष्ठहु खः।

भगवान् बुद्ध साक्षात्कार यानाः ‘अबबोध
यानाविज्याःगु चतुरार्यसत्यमध्ये प्यंगु गु आर्यसत्य-दुःख-
निरोधगमिनी प्रतिपदा आर्यसत्य खः, अर्थात् दुःख
निवारण ज्वीगु ‘मार्ग’ धाइ । थहे मार्गयात् ह्रापा
घर्ममार्ग, मंगलमार्ग, विशुद्धीमार्ग व विमुक्तिमार्ग व
निर्वागिमार्ग न धाः।’ अरियो अटुङ्गिको मग्गो—आर्य
ग्रष्टाङ्गिकमार्ग हे खः।, (भजिसमा पठिपदा—मध्यम-
मार्ग खः) ।

“उपर्युक्त मार्गय बन्धाःसा दुजंनर्पि न सज्जन
जुयाव, अज्ञानीपि न ज्ञानी जुयाव, छलकपट यानाः
बद्मास ज्वीधुकूपि न भलादमि जुयाव, तंभिपि
हारांपि न शान्त जुयाव, दुःखीजनर्पि न सुखी जुयाव
थ भार्गय छु हे सम्प्रदायया भावना मदु । उकि थ भार्ग-
यात दुःखमय भवसागरं पार ज्वीगु ‘डुंगा’ धकाः न धाइ ।
‘उक्त’ च्यागू अङ्ग युक्तगु मार्गय शील, समाधि व प्रज्ञा

आनन्दभूमि

“सम्मा वाचा, सम्मा कम्मन्तो, सम्मा आजीवो
थ अङ्ग स्वताप् ‘शील’ अन्तर्गत जुयाच्चंगु दु ।”

“सम्मा वायामो, सम्मा सति, सम्मा समाधि थ
स्वता ‘समाधि’ या अङ्ग खः।”

“सम्मा दिहि, सम्मा संकप्यो थ निता ‘प्रज्ञाया’
अङ्ग खः।”

“आर्यग्रष्टाङ्गिकमार्गया अभ्यासया क्रमय दक-
लय न्हापां शीलय प्रतिष्ठित मजुइकं समाधि व प्रज्ञाया
क्षेत्रय पह्ला तये फेमखु—

“प्रज्ञा दयेकेत यद्य आखः सयेकेमाः धयागु मदु ।
सःपिनाप संगत यानाः, बाखे न्धना, छलफल यानाः
सयेकाः सीकाः प्रज्ञा दयेके फु ।” उदाहरण्या निति बुद्ध
कालीन घटना छगू न्हाथने—

“भगवान् बुद्धया वालय जुयाच्चंगु घटना खः”
“ह्रापा लौकिक ऋद्धि प्राप्त याये धुकाः लिपा अर्हत्
ज्वी धुकूहा छहु मिक्ष, भयानकगु छगू जङ्गलय वनाः
पर्णशाला दयेकाः चवनाच्चवन । वहे जङ्गलय (५०) न्येद-
तक उखेथुखे जाल प्यनाः अङ्ग पंक्षी स्थानाः
जीविका यानाच्चंह्य मिलख धयाह्य धयाह्य छहु न अन
च्चवनाच्चवन । छहु व धयाह्याया लः त्वने प्याचायाः
मिक्षया वर्णशालाय पिने तयातःगु त्यपय तयातःगु लः
त्वनेधकाः ‘लोताय’ लः काये धकाः लोता डुबय यावले

लः छकुति हे मवः । 'अले व्याधा तंभवेकाः ततःसकं हाला भिक्षु धर्मापि मेर्दिसं धूगु जक नयाः सुमुक चवना-चवनीपि अत्सीपि खनी, त्यपय् लः भचा हे तयातये मसःह धकाः लाकोषाको धयाः द्वः बियाच्चन ।' "व्याधा हालाच्चवं तायाः" नकतिनिजक त्यपय् लः जायेक तया वयागु, थं लः त्यपय् मदु धकाः छाय् हालाच्चवन धकाः आश्रयं चायाः भिक्षु स्वः वल ।" "त्यपय् च्चंगु पुसा उलास्वः बले त्यपय् लः जायेक दु ।, छु कारणं थये जूगु डबीः धकाः विचार यानाः स्वः बले न्येदंतक त्ति त्ति झङ्ग-पंक्षी स्यानाः दुःख बियावःगु कर्म यानाः त्यपय् लः जायेक दयाः न लः त्वने मखंकाच्चवने माल धयागु सीका काल ।"

"व्याधां त्यपय् लः मखनेवं थःगु कर्म थः गन लानाच्चवन धयागु होस मयासे अरहन्त भिक्षुयात बाँम-लाःगु कठोरगु बचन प्रयोग यात ।" "अरहन्त भिक्षु" वहे त्यपय् च्चंगु पुसा उलाः लोताय् लः जायेक कयाः अय् मिलख ! का लः त्वं धकाः लोता ध्यूबले, व्याधा मठालाः ह्लाः थर थर खाकाः लः त्वने मफुत ।"

"महा करुणावान् द्व अरहन्त भिक्षु धाल"—

"अय् मिलख व्याधा ! छं थह्य यानागु पाप कर्म थवहे जुनी लः नापं त्वने मखंकाच्चवने माल धाः सा, मेगु जुनी गुलि दुःख भोग याये मालिगु जुइ । आवंनिसे होसया ? कुकर्म यायेमते ।" धकाः बोध यानाबिज्यात ।

"अले व्याधा यानाः भिक्षुया पालि भोपुयाः क्षमा पवन— "भःते ! कृपया जितः जिगु बाकिगु जीवन जूसां सुध्रय यानाबिज्याहुं धकाः भिक्षुया शरण वन ।" कुकर्म यानाजूल धाः सा ग्राः न लिपा न दुःख जबीगु खनी धकाः थबीकाकाल ।" आवंनिसे होस तयाः भिगु

कुशलगु उयाय् लगय् जबीगु जूल धकाः पश्चात्ताप चाया-च्चन ।"

"व्याधायात श्रामणेर दीक्षा बियाः मिलख श्राम-णेर धयागु हे नां तयाबिल । श्रामणेर जुसांनिले पाप कर्म यायेगुलिइ यानाः चानं त्तिनं अटूट रूपं ध्यान याना-च्चन ।"

"बर्षावास स्वला तक चानं-त्तिनं मेहनतयानाः ध्यान यानाच्चेसां छुहे धातुयागु लक्षण हे अनित्य खंके मफुत । वयागु भिक्षाय् जालय् क्यनाच्चंपि झंग-पंक्षी लानाः स्यानानयागु न्हापा थःम्ह यानावयागु कुकर्म जक न्ह्याने वयाः ध्यान एकत्रित याये मफुत ।" निराश ज्याः गुरुवायाय् वनाः भन्ते ! थव जुनिइ जि दुःख मुक्त जबीके मखुत । ह्यासुगु वसः जक पुनां छुयाये; बरु गृहस्थ हे जूबने धकाः प्रार्थना यात ।"

"गुरुहसिनं व श्रामणे रयात छैय् वनेमते धकाः गुलि सम्भ्रय यानाः धालं न मानय् मजुसेलि विहारय् बोपुइगु, लः लहेगु, धाँय् पुइगु ज्या बियाः विहारय् हे तयातल ।"

"अले व श्रामणे धाँय्-धिं पुयाः सिमाया स्याउलाहः व सिमा कच्चात मुनाः छथाय् द्वै चिना-तल ।" "गुरुहसिनं धाल— मिलख ! श्राम द्वै चिना-मुकातयागु फुकं छ्वेयेका छव ।" "वं मि छोयेकेते गुलि मेहनत यात न छोयेके मफु ।" "गुरुहसिनं थःगु ऋद्धिं फू यायेवं हे द्वारावक मि च्यात ।" अले गुरु धाल— नरकयागु मि गुलि चर्कों धकाः हं स्यू ला ? थव मि स्वयां न मिदुगं चर्कों मेगु दु बांलाक होस दयेकाच्चं वेहोशी जबीमते ।"

"गुरुयागु उपदेश न्यनाः न्यनाः न्हापा स्वया-

बांलाक मन तथा: मेहनत याना: विपश्यना ध्यान याना-
च्चन।” मेहनत यानाच्चंसां न वं छुं हे ज्ञान लाभ याये
मफुत। ह्याया थः मह यानाच्चयागु पापकर्मजक झल, झल
लुमना: चित्त खिन्न जुया: ‘पश्चात्ताप’ चायाच्चन।” थये
पश्चात्ताप ज्वीगुयात पालिभाषां ‘कुकुच्च’ धाइ। पश्चा-
त्ताप जुयाच्चवैतले ‘विपश्यना’ ध्यानय उच्चति ज्वी मखु।
ध्यान यासां एकचित्त मजूल।” रथागु डर गूहस्थ नं जू
बने मफुत, विहारय हे थम्हं फुगु सेवा यानाच्चन।”

“छन्दूया दिनय घः ज्वना: गंगाजिइ लः काः बंबले
मेहू छह्य ‘श्रामणेर’ सिमाकोय च्चना: बुद्ध-च्चनया
श्लोक कण्ठ मवतले ब्बनाच्चंगु खना: अन हे भवा
दिना: न्यनाच्चन।” “व गाथा थ्व खः—

“उट्टान वतो सति मतो,
सुचि कम्मस्स निस्म्म कारिनो।

(२० पेजया त्यं)

दुरुपयोग जुया: अनेकन समस्यात पिहाँ वये फु।

दक्ष भनूत्य छगू हे मत जूसा, छगू हे धर्म जूसा
गुलि ज्यू— धंगु विचार केवल दिवास्वप्नजक खः।
भगवान् बुद्धया पालय शिच्चयागु मछि मत-मतान्तरया
प्रचार प्रसारं जुयाच्चनीगु, बादविवाद जुयाच्चनीगु खं
त्रिपिटक्य उलेख जुयाच्चंगु दु; किन्तु उबलय नं छगू
प्रजातान्त्रिक दृष्टिकोणं विभिन्न धर्म वा मतयात स्वयेगु

सञ्चतस्स च धर्म जीविनो,
आपमत्तस्स यसोभि वड्ढति ॥

अर्थः— “उद्योगी जुबा:, जागृत जुया: भिगु
ज्ञा बांलाक यानाच्चंहसिया, धार्मिक जीविका याना:
इन्द्रिय संयम याना: अप्रमादी जुयाच्चंहसित ‘यह’
बृद्धि ज्वो।”

“थ्व गाथा न्यनाच्चंच्चं ‘ध्याधा श्रामणेरया’
मन कपाय थे याउंसे च्चना: ‘पश्चात्ताप’ जुयाच्चंगु
फुक्क तनावन।” बुद्धच्चन लुमंका: एकचित्त याना:
‘विपश्यना’ ध्यान यानाच्चंच्चं ‘ओतापन्न’ जुल।”
निवाणमार्गय लावन। लः जायेक दुगु घः ज्वना: विहा-
रय बने धका: घः बोहलय तये त्यबले ‘श्रामासी’ फजय-
प्रतिष्ठित जुल। थ्व फुक्क वीर्ययागु प्रभाव खः।” ★

आचरण भनूत्यके खनेदयेक खने दुः थ्व छगू
मनूत्यगु प्राकृतिक धर्म नं खः— विभिन्न मत-
मतान्तरया दधुइ थःत समन्वय कायम यायेगु प्रयत्न।
नेपाल देसय गन कि धार्मिक सह-प्रस्तित्यया परापूर्वकालं
निसे बेजोड नमूना कायम जुयाच्चंगु दु, थन धर्मसम
भावना व सह-प्रस्तित्यया लापी शीलाचरणया अध्यास
अःपुया वनी धका: ज्ञीस आशा कायेगु आपाल स्थान दु।

★

मार्मिक भनाइ

लोकमान्य बालगंगाधर तिलक अछूतहरूको कुलमा जन्मनुभएको भए वहाँले
‘स्वराज्य मेरो जन्मसिद्ध अधिकार हो’ भन्ने नारा लगाउने थिएन। बरू यसको ठाउँमा
वहाँको पहिलो नारा हुन्थ्यो, ‘अछूटपनलाई आमूल हटाउनु मेरो जन्मसिद्ध अधिकार
हो’।

— डा. भीमराव अम्बेदकर

World peace through Buddhism

○ Ven. Sayadaw Thittila
Burma

In the world as a whole there is enough money and material and there is no lack of the intellect. Yet something is lacking. What is it ? The answer is the spirit of fellowship. The lack of the spirit of fellowship is the major cause of war. Apart from military conflicts there are perhaps many other conflicts, such as racial, political, economic and even religious. The chief cause of nearly all of them is the lack of the spirit of fellowship.

In a conflict, each side has its own conceit, but to hide it, both parties have their own nicely-written labels, such as "New World Order," "Co-prosperity in East Asia," and "Civilising the Backward Peoples." In almost every conflict each side blames the other, both parties claiming that they are right. They use even the name of religion to justify their actions. They will try to persuade God to take their side, but they do not seem to make any

attempt to be on God's side. They claim that there is only one God, but they forget that if there is only one God there must be only one family of men. They treat one another not only as strangers, but as enemies.

Taking all nations as one whole there is in the world today sufficient wealth and ability of brain and organisation to abolish poverty, unemployment, hardship and cruelty of any kind from all countries. It is possible for all men to do what work is necessary, if only they would learn to understand each other better by drawing closer. The world possesses all the wealth that it needs, and no one need to be poor in a single country if it were only realised by the various countries that they are all one family.

Buddhism teaches that misery and suffering are not the result of the wealth of God or Gods, but are the consequences of man's ignorance of his

own nature and of his surroundings. The chief defect of our economic system is the existence of useless luxury on one side and unnecessary burdens on the other. The problem is to devise some scheme of production and distribution which will make human life less burdened on the one side and less full of useless luxury on the other. By this I do not mean the socialism that takes, but I do mean the socialism that gives. The socialism of love which it would only be possible to establish by the proclamation and realisation of World Fellowship.

The real spirit of fellowship which is lacking in the world can be promoted through religion. Religion is an education of the heart with a view to refining our nature and elevating us in the scale of human beings. Religion is not merely theory, but practice. The heart, like the body, becomes healthy and strong by practical exercise. No doctrine merely held in the said mind as in intellectual belief has any driving force. No doctrine is of any value unless and until it is applied.

The Buddha said "A beautiful

thought or word, which is not followed by a corresponding action, is like a bright flower that has no scent, that will bear no fruit:" Practice of the moral life is the very core and essence of religion. It is action and not speculation; it is practice and not theory that counts in life. The will - to - do, followed by the doing, is the actual virtue. The will does not count much unless it is fulfilled. To put one's high ideas and concepts into practice is religion in the best sense. Religion is not confined to any one country or to any particular nation or race. It is universal. It is not nationalism which, in other words, is merely another form of caste system, founded on a wider basis.

Science proves that the fundamental structure the human mind is uniform in all races. What difference there are, are due to historical circumstances and stages of development. Without recognition of the oneness of the world of today in all its aspects, spiritual as well as social, economic as well as political, there will never be peace. The spirit of world fellowship is the only logical basis of all true and high civilisation, and real world peace.

To refrain from all evil,
To do what is good,
To purify the mind;
This is the teaching of the Buddha.

अनिच्छावत संखारा

जन्म - ने०सं०

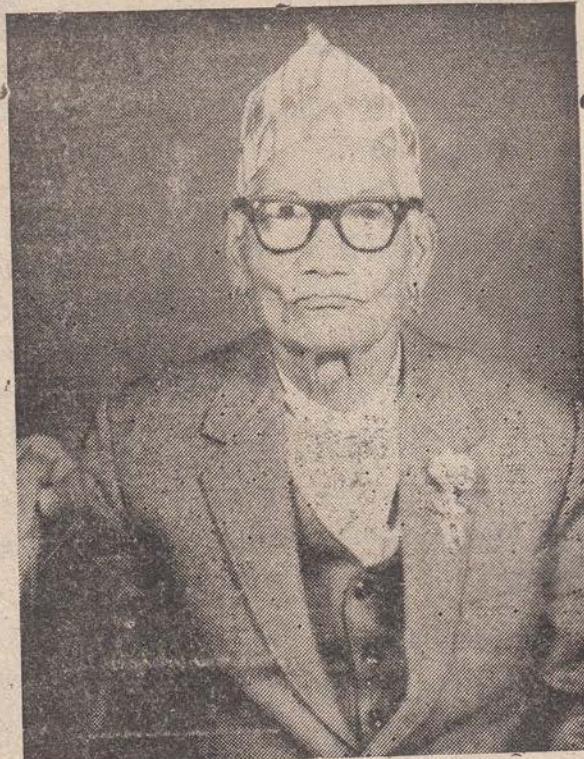
१०३० वैशाख

शुक्रल ३

परलोक - ने० सं०

११११ श्रावण

शुक्रल ६

(दिवंगत रत्नदेव शाक्य)

सुगत बौद्ध मण्डलया अध्यक्ष व सुगतपुर विहार दायक परिषद्या आजोवन
व संरक्षक सदस्य रत्नदेव शाक्यया ८२ दैया बैसय् मत्यव

परलोक जूगुर्लि वसपोलया निर्बाण प्राप्तिया

कामना यासे दुःख्यंपि सकल

परिवारप्रति बिचाःहाय्का

च्वता।

सुगत बौद्ध मण्डल

व

सुगतपुर दायक परिषद्
त्रिशूली

श्री बौद्ध गान्धीविषय

[नेपालीभाषा]

बुद्धपूजा चित्तशुद्ध पार्वत माध्यम हो
२०४८ श्रावण १० गते, काठमाडौं—

यहाँको आनन्दकुटी दायकसभाको आयोजनामा आनन्दकुटी विहारमा पूर्णिमाको कार्यक्रम अनुसार शील-प्रार्थना आदि भएको बेला महास्थविर भिक्षु अश्वघोषले भन्नुभयो— “बौद्ध परंपरा अनुसार बुद्धपूजा गर्नु भनेको चित्तशुद्ध यसे माध्यम हो । चित्त शुद्ध नम्ब गरेको पुण्य-कार्य र प्रार्थनाको फल प्राप्त हुँदैन । अतः बुद्धपूजा गर्नेले संक्षेर बुझेर शद्गाका साथ समर्पित भाव राख्नुपर्छ ।”

सो दिनको कार्यक्रममा धर्मदेशना गर्दै शामणेर कोण्डन्यले भन्नुभयो— “भगवान् बुद्धले आजको गुरुपूर्णिमाके दिन राजदरबारलाई त्यागी शान्तिमय मार्गको खोजी गर्नुभएको थियो । त्यसपछि आफूले प्राप्त गरेको ज्ञान अनुसार चरित्र नर्माणको शिक्षा दिनुभयो । यसले बुद्ध-धर्म अनुसार सबैभन्दा पहिले व्यक्तिको सुधार हुनेतर्फ ध्यान दिनुपर्छ अनिमाव क्रमशः समाज र देशको सुधार हुने हुन्छ ।” सो बेला भाइकाजि उपासकले भन्नुभयो— “बौद्ध धर्म संरक्षणको लागि भिक्षुहरूमा भोजनदानको अवस्था गर्ने र आ-आपनो कर्तव्य पालन गर्नुपर्छ । अस्तै भिक्षुबर्गबाट पनि कर्तव्य पालन हुनेछ भन्ने आशा जिनु स्वाभाविक हो ।” सो दिन भिक्षु अनगारिकाहरूमा दाता हरूको तर्फबाट भोजनको प्रबङ्ग हुँदैशाएको छ र कोहो

दाता नभएको बेलामा यहाँको दायकसभाले नै भोजनको प्रबन्ध गर्दै आएको छ ।

शामणेर दीक्षा प्रदान

२०४८ श्रावण ६, काठमाडौं—

यहाँको आनन्दकुटी विहारमा श्रविल नेपाल भिक्षु महासङ्घका उपाध्यक्ष महास्थविर भिक्षु सुबोधानन्दको उपाध्यायत्वमा चारजना तामाङ कुलपुत्रहरूलाई शामणेर दीक्षा प्रदान गरियो दीक्षित हुनेहरूमा पाटनका अजय रम्बा, राजु लामा र संजय रम्बोल क्रमशः शामणेर प्रज्ञाकर, प्रज्ञारत्न र प्रज्ञार्जयेतिको रूपमा प्रवर्जित नाम ग्रहण गरे । सोही बेला आर्को एकजनाले ७ दिनको लागि प्रवर्जया ग्रहण गरेको थियो । यसै क्रममा भिक्षु सुबोधानन्दले प्रवर्जित भावको महत्वमाथि प्रकाश पार्दै प्रवर्जित जीवन सम्पूर्ण मानवजीवनको लागि प्रेरणास्पद रहेको कुरा बताउनुभयो । प्रवर्जित भएका ती शामणेरहरू तीन महिनाको वर्षावासपछि श्रीलङ्कामा गई बुद्धधर्म अध्ययन गर्न जाने भएको छ । यस कार्यक्रमको अन्तमा भिक्षु, शामणेर र अनगारिकाहरूमा भोजन प्रदान गरिएको थियो ।

राष्ट्रिय सभामा भिक्षु अश्वघोषको मन्तव्य

२०४८ श्रावण १६, काठमाडौं—

संसद र भत्ताको मोहमा नभई बुद्धधर्मको सही प्रतिनिधित्व यसे राष्ट्रियसभामा गएको दावी यसे

महास्थविर मिश्र अश्वबोधले राष्ट्रिय सभामा आपनो मन्तव्य ठोस रूपमा प्रस्तुत गर्नु भएको छ । वहाँको मन्तव्यमा प्रकट गरिएको छ— ‘हाम्रो देशमा थप्रै समस्याहरू छन् । समस्याको मात्र चर्चा भइरहेको छ तर त्यसको समाधानको दिशातिर अप्रसर भइरहेको पाइँदैन । विषयकीहरूको सुझाव र आलोचना सुनेर सत्तापक्ष आत्तिएको देखिन्छ किन्तु सुझावतिर गहिरिएर ध्यान दिहरहेको देखिदैन । यसो हुने हो भने सदनमा छलफल गर्नुको कुनै अर्थ रहेदैन । म पनि यहाँ केही समस्या प्रस्तुत गर्न लागि रहेको छु । नेपालमा आएका पर्यटकहरूसंग भेटघाट भएको बेलामा मले उनीहरूसंग नेपालमा तपाईँहरूले राम्रो र नराम्रो के के कुरा देख्नु भएको छ बताउनुहुन्छ कि भन्दा उनीहरूले बताए कि राम्रो कुरामा मनमोहक प्राकृतिक दृश्य र नराम्रो कुरामा जताततै फोहोर थुप्रिरहनु । बजारहरूमा पर्यन्त फोहोरको थुप्रो देख्दा यहाँका मानिस कसरी बाँचिरहेछन् भनी आश्र्वय लाग्छ । पानी ज्यादै दूषित छ । पानी खानासाथ पेट गडबड भइहाल्छ । आक्ष अर्को कुरा त त्यस्तो दूषित पानी पर्यन्त पनि उपलब्ध छैन । प्रशासकहरूको आँखा र कान नै छैन कि जस्तो लाग्छ । यसे क्रममा उनीहरूले भने कि तीर्थयात्राको सिलसिलामा इण्डोनेशिया घुमेर नेपालको लुम्बिनी र कपिलवस्तु पनि गयौँ । इण्डोनेशिया मुस्लिम देश भएर पनि यहाँ बौद्ध स्थलहरू अति सुरक्षित साथ विकास गर्दै राखिएको पायाँ तर बुद्ध जन्मेको देश भएर पनि लुम्बिनी उपेक्षित रहेको देखेर आश्चर्यमात्र होइन अति दुःख पनि लाग्यो । लुम्बिनीदेखि कपिलवस्तु जान पक्की बाटो र युल समेत छैन । नेपालमा बौद्धहरू नभए जस्तो लाग्यो । हामीलाई यहाँ दियोमुनि अङ्गध्यारोको प्रत्यक्ष अनुभव भयो ।

अब मेरो सुझाव छ कि लुम्बिनी विकास कोषमा पक्का बौद्धहरू राखिनुपर्छ । अध्यक्ष र सचिव बौद्धमण्डल विदेशबाट पनि लुम्बिनीको विकास गर्न आवश्यक सहयोग उपलब्ध हुन सक्छ । हिन्दू अध्यक्ष तथा सचिव भएमा बौद्ध देशले पत्थार गर्न अनकनाउँछ । यहाँ एक अदृश्य-शक्तिले लुम्बिनी विकासमा नियन्त्रण भडराखेको छ । यस्तो नियन्त्रण तुरुन्त बन्द गरिदिनुपर्दछ । श्री ५ को सरकारले संयुक्त राष्ट्रसंघ लुम्बिनी विकास विभागलाई नेपाल आउन पर ध्यवहार गर्नुपर्दछ । अन्यथा यो योजना अखुरी नै रहन जानेछ । बरु वर्तमान योजनाको आकार-लाई केही सानो आकार पनि दिन सकिन्छ । बौद्धहरूको लाभि बसोबास बराउन आवश्यक जागा विक्री वितरण आवश्यक छ । यहाँ बौद्ध बातावरण नभएको कुरा धेरै पर्यटकहरूले गुनासो बोखेका छन् । स्वास्थ्य निरोक्षण टोली खटाई ठाउँ ठाउँमा सही रूपमा सकाई भएको छ वा छैन भनेतर्क तुरुन्त ध्यान दिनु आवश्यक छ ।

यस्त सत्तापक्षबीच समझदारीको अभाव बढ्दै गहरहेको देखेर नेपाली जनता ज्यादै चिन्तित भइरहेको पाइएको छ । सत्तापक्षले विषयकले दिएका राम्रा सुझाव-प्रति बेवास्ता गर्नु उचित कुरा होइन । यस्तो ध्यवहार निश्चय पनि हानिकारक हुनेछ ।”

न्यूयोर्कमा धर्मदेशना

२०४८ अप्रैल २७, काठमाण्डौ—

यहाँको बुद्ध विहारका प्रमुख तथा धर्मोदयसभाका सचिव मिश्र सुमज्जल महास्थविर ढा० हेनरी जग्यांलरको नियन्त्रणामा संयुक्तराज्य अमेरिकाको न्रमण गरी काठ-माण्डौ फर्कनुभएको छ । वहाँले अमेरिकाको क्यालिफो-नियामा डाक्टर, मनोवैज्ञानिक र अन्य पेशेवारहरूको

समूहलाई प्रवचन गर्नुभएको थियो । व्यालिकोनिया राज्यको शान्तकुञ्ज स्थित वर्मली विश्वशान्ति बिहार वज्रपाणि तिब्बती ध्यानकेन्द्रको पनि धर्मण गर्नुभएको थियो । तदुपरान्त वासिगटन डो. सी. र न्यूयोर्कको अमण गर्नुभई न्यूयोर्कको सराह लरेन्स कलेजमा धर्म-देशना धर्नुभएको थियो ।

भिक्षु अश्वघोष र पद्मरत्नलाई सम्मान

२०४८ श्रावण १६, काठमाडौं-

यहाँको युवा बौद्ध समूहको आयोजनामा ‘संसद्-भित्र धर्मनिरपेक्षताको सबाल’ विषयमा प्रवचनगोष्ठी तथा राष्ट्रियसभाका सदस्य भिक्षु अश्वघोष र प्रतिनिधि-सभाका सदस्य पद्मरत्न तुलाधरलाई धर्मनिरपेक्षताका पक्षधर सांसद्को रूपमा सम्मान गरियो । सो बेला आपनो विचार व्यक्त गर्दै भिक्षु अश्वघोषले भन्नुभयो—“म राष्ट्रियसभामा गएको रहर लागेर होइन अपितु बौद्ध भिक्षु र उपासकहरूको आग्रहलाई स्वीकार गरेर बौद्ध प्रतिनिधिको रूपमा गएको हूँ । धर्ममा पनि प्रजातन्त्र चाहिन्छ । धर्मनिरपेक्ष नहुन्जेल आगाडि बढिरहनु नै बौद्धको कर्तव्य हो । धर्ममा संकुचित हृदय भएकाहरू हुन्जेल नेपाल सप्रेदेन ।” यस्तै सांसद् पद्मरत्नले नेपाललाई धर्मनिरपेक्षता गर्नेमा नेपाली कांग्रेसले साथ दिएमा हिन्दूराष्ट्रलाई संशोधन गरेर धर्मनिरपेक्षता आउन सकिने कुरा व्यक्त गर्नुभयो । त्यसबेला भू. पू. बन्द्री मार्शल जुलुम शाकयले भन्नुभयो—“धर्मनिरपेक्ष जनेको एक आकर्षक नारामान हो । पञ्चायतकालमा बौद्धहरूलाई अन्याय हुँदा केही नभन्ने अहिले आएर बौद्धधर्मका ठेकेदारहरूले कराएर मात्र हुन्छ र ! अब त काग जस्ता चराहरू पनि कराएर ल्याउँछ ।” त्यस बन्द्रीका उद्घोषक शान्तरत्न शाकयले भन्नुभयो—

“मार्शल जुलुमले यथार्थ देखनुभएन कि बौद्धप्रति अन्याय भएको बेला बौद्धहरूले कति के गरे भन्ने । धर्मनिरपेक्षता नदिंदा कसले के भोगे भन्ने कुरा देखिसकिएको छ ।”

प्रा. माणिकलाल श्रेष्ठले धर्मनिरपेक्ष एक आकर्षक नारामान नभई यो राष्ट्रको जीवन भरणको कुरा हो भन्दै नेपाल हिन्दूराज्य भएको हुनाले अरु धर्म भाव होइन, धर्म नमान्नेहरूप्रति पनि अन्याय हुन गएको कुरा व्यक्त गर्नुभयो ।

सो बेला स्वागत भावण गर्दै समूहका अध्यक्ष हर्षमुनि शाकयले भन्नुभयो—“हिन्दूशासकहरूको एकाधिकारले राणाकालदेखि नै बौद्धहरूले निर्वासित पर्यन्त हुँदै आउनुपरेको थियो । जनआन्दोलनमा आशा गरे अनुसार नभै यहाँ हिन्दूराष्ट्र नै भयो । एकजना भिक्षु राष्ट्रिय सभामा गयो भन्नेर टिप्पणी गर्नु राजनीतिक पूर्वाग्रहमात्र हो ।” सभापतिको आसनबाट भू. पू. बन्द्री भुखनलाल प्रधानले नेपाललाई फेरि पनि हिन्दूराष्ट्र गरेको राष्ट्रलाई संकीर्णतामा आबद्ध गरेको हो भन्नुभयो । सो बेला लोकदर्शन वज्राचार्यले संसद्भित्र राजनु आवश्यक सुझावहरू त्यहाँ उपस्थित सांसद्दूय समक्ष शालनुभयो र तेजनारायण मानन्धरबाट धन्यवाद जापन भएको थियो ।

प्रजापारमिता विषयमा धर्मदेशना

२०४८ श्रावण २८, काठमाडौं-

स्थानीय बुद्ध विहारमा धर्मोदयसभा धर्मदूत सभितिको आयोजनामा महायान बुद्धधर्मको प्रमुख रूपमा रहेको प्रजापारमिता विषयमा प्रतीत्यसमुत्पादको व्याख्या सहित विद्वान् पण्डित विवेचन वज्राचार्यले व्याख्या गर्दै धर्मदेशना गर्नुभयो । दुईपटक भएको त्यस कार्यकसमा

क्रमशः महास्थविरहरू महानाम र सुमंगल समक्ष शील-प्रायंना मएको थियो । सो बेला समितिका संयोजक सुवर्ण शाक्यले धर्मोदयसभाले धर्मदूतको रूपमा बुद्धधर्म-लाई १४ अक्टूबर ७५ जिल्लाव्यापी रूपमा बुद्धधर्मको प्रचार प्रसार गर्ने उद्देश्य लिएको कुरा बताउनुभयो ।

स्मृतिपत्र प्रस्तुत गरियो

२०४८ आवण २३, काठमाडौं-

धर्म, भाषा, जाति र जनजातिप्रति संबंधानिक पक्षपात हटाएर संविधान संशोधनको लागि विविध धर्म भाषा, जाति तथा जनजाति संघर्ष समितिले प्रधानमन्त्री गिरिजाप्रसाद कोइराला समक्ष स्मृतिपत्र प्रस्तुत गरेको छ ।

संविधान निर्माणको प्रक्रियामा यथास्थितिवादी प्रतिक्रियावादी शक्तिसंग संझौता गर्नुपरेकोले धर्म, भाषा, जाति र जनजातिका पक्षमा भेदभावपूर्ण प्रावधानहरूलाई मान्युपरेको थियो होला र हिजो पूर्ण प्रजातान्त्रिक संविधान प्रदान गर्ने प्रतिक्रियावादीतत्त्वहरूले अवरोध खडा गरेतापनि आज नेपाली काँग्रेस र बामशक्तिहरूको संयुक्त चाहनामात्रबाट पनि संविधान संशोधन गर्न सकिने अनुकूल बहुमत स्थापित भएको कुरामा प्रजातन्त्रको उद्देश्य समेतलाई संझाई स्मृतिपत्रमा संविधानमा संशोधन गर्न बुद्धाहरू उल्लेख गरिएका छन् ।

परियत्ति शिक्षाको पुरस्कार वितरण

२०४८ आवण २५, ललितपुर-

यहाँको नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षाको बुद्ध संवत् २५३४ छाँ वर्षको २८ औं समूहको परीक्षामा उत्तीर्ण भई उपाधि र बोर्ड तथा प्रथम श्रेणीमा उत्केका

छात्रछात्राहरूलाई समाप्तिको आसनबाट अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका उपाध्यक्ष भिक्षु सुबोधानन्द महास्थविर-बाट पुरस्कार एवं प्रमाणपत्र वितरण भयो । केन्द्रीय परीक्षा नियन्त्रक भिक्षु बुद्धघोष महास्थविरबाट ब. स. २५३४ को परीक्षाको प्रतिवेदन प्रस्तुत गरिएको त्यस समारोहमा इवागत भाषण गर्दै शिक्षाध्यक्ष भिक्षु ज्ञानपूणिकले प्रज्ञाको अमावस्या उचित अनुचित विषयका कुराहरू बुझ्न सकिन्न भन्नुहुँदै सद्दर्मको प्रधयन ने परियत्ति शिक्षा हो भन्नुभयो ।

भिक्षु शीलमदद्वारा संचालित त्यस समारोहमा 'आजको लागि परियत्ति' विषयमा आपनो मन्त्रव्य व्यक्त गर्दै परियत्ति शिक्षा प्रचारसमितिका सल्लाहकार सुवर्ण शाक्यले धेरै जसो बौद्धहरूलाई बुद्धधर्म भनेको के हो मन्त्रे कुरा ने स्पष्ट छन् र मानिसले ओपचारिक शिक्षा ग्रहण परी शिक्षित कहलाइए पनि जीवन सुधार तर्फ सही फल प्राप्त गर्न सकिएको छन्, अतः परियत्ति शिक्षा ने यसको लागि ठूलो सहयोगको कुरा हुनेछ र परियत्तिशिक्षा प्रधयन गर्नु गराउनु ज्यादै जीवनोपयोगी छ भन्नुभयो । असिभावकको तरफबाट बोल्नुहुने विनायरत्न धार्खाले आपनो बच्चाहरूलाई परियत्ति शिक्षामा पठाउँदा उनीहरूको आचरणमा बौद्धपन भई शान्त र सुशील रहेको कुरा बताउनुभयो । कार्यसम्बन्ध उपसचिव महेन्द्ररत्न शाक्यले घन्यवाद ज्ञापन गर्नुभएको त्यस समारोहमा परियत्तिका विद्यार्थी प्रतिनिधिहरूले पनि परियत्ति शिक्षाले आफूलाई शान्त दान्त बमाएको कुरा बताउनुभयो ।

बौद्ध पत्रिकाको विमोचन

२०४८ आवण २५, ललितपुर-

यहाँको चापामाडे स्थित ज्योतिदय संघ र

ज्योतिविहारको संयुक्त आयोजनामा ज्योतिविहारको १४ द्वाँ व्राष्टिकोत्सव कुमार देसारको सभापतित्वमा संपन्न भयो । सो बेला 'ज्योति उदय' नामक बौद्ध पत्रिकाको विमोचन गर्दै राष्ट्रियसभाका सांसद् मिक्षु अश्वघोषले भन्नुभयो— “मलाई बोलाई बोलाई अभिनन्दन श्रादि गरी सम्मान दर्शाउने गरेको देखेर बौद्धहरू माथि भइरहेको असमान व्यवहार र धर्मनिरपेक्षताको कुरा संसद् भिक्षु गर्न ठूलो उत्साह र प्रेरणा प्राप्त भएको छ ।” यसै गरी सांसद् मिट्टाराम शर्मले बुद्धधर्म एक सशक्त मानवधर्म हो भन्नुहुँदै राज्यले एउटामात्र धर्मको आधारमा ‘हिन्दूराज्य’ घोषणा गरिन् सरासर पक्षपात हो र यो पूर्णरूपेण अर्थहीन छ भन्नुभयो । सो बेला चक्रमेहर बजाचार्यले ग्रामीण विकास र अभरमान जोशीले रक्तदान विषयलाई लिएर बुद्धधर्मको उपादेयता विषयमा आफ्नो मन्तव्य पोखन्नुभयो ।

यस्तै बौद्ध परियति कक्षामा उत्तीर्ण विद्यार्थीहरू तथा त्यहाँका विहारका ३१ जना रक्तदाताहरूलाई मिक्षु अश्वघोषद्वारा प्रमाणपत्र वितरण गरिएको त्यसबेला द्वाबौद्ध समूहका आनन्दसिद्धि तुलाधरले मिक्षु अश्वघोष राष्ट्रियसभामा जानु भएकोले सहींगबाट बौद्धहरूको प्रतिनिधित्व भइरहेको कुरा पोखन्नुभयो । संघका अध्यक्ष ज्ञानवतीको स्वागतभाषणका साथै निर्देशक सुरेन शाश्य र सलाहकार कृष्णबहादुर देसारबाट परिचय एवं मन्तव्य प्रकट घर्नुभएको थियो भने राम देसार र एस. देसारबाट प्रगति एवं आयव्यय विवरण प्रस्तुत परिएको थियो ।

धर्मचक्र प्रवर्तन दिवस मनाइयो

२०४८ श्रावण १०, भक्तपुर-

यहाँको बौद्ध नगदेश समूहको आयोजनामा गुरु-

पूणिमाका दिन बुद्धको मूतिलाई रथमा राखी बाजागाजा छावलाता र उपासक उपासिका सहित भईज्ञानमाला। भजन गरी नगदेश परिक्रमा गराई धर्मचक्र प्रवर्तन दिवस मनाइयो । यस्तै नगदेश बौद्ध समूहको सभाले मिक्षु अश्वघोष बौद्ध प्रतिनिधिको रूपमा राष्ट्रिय सभामा जानुभएको मा र वहाँलाई बौद्ध प्रतिनिधिको रूपमा पठाउने नेकपा एमालेलाई बधाई तथा धन्यवाद जापन गरेको छ ।

अभिनन्दन

२०४८ श्रावण १०, भक्तपुर-

स्थानीय बौद्धसंघ भक्तपुरको आयोजनामा राष्ट्रिय सभाका सांसद् मिक्षु अश्वघोषलाई अभिनन्दन र बहाँलाई संसदमा जाने सुश्रवसर दिने नेकपा (एमाले) लाई धन्यवाद जापन गर्ने कार्य संघको अध्यक्ष त्रिरत्न शाश्यको सभापतित्वमा सम्पन्न भयो । सो बेला मिक्षु अश्वघोष महास्थविरले भन्नुभयो— “पत्र पत्रिका मार्फत् मेरो आलोचना गरी कि त चीवर छोड कि संसद् छोड भनी मिक्षु संघबाट दबाव आएको कुरा पर्यन्त लेखियो । यस्तो झूठ कुरा अप्रजातन्त्रवादी हिन्दूहरूको दुराप्रहर्ण सुनियोजित चालबाजोमात्र हो । मलाई भिक्षुसंघले कहिलै त्यस्तो दबाव दिएको छैन अपितु नैतिक समर्थन ने जनाएको थियो ।” यसै गरी राष्ट्रिय सभाका अर्का सांसद् योपाल शाश्यले भिक्षु अश्वघोषलाई पार्टीबाट निर्वाचित गराएको वहाँ कुनै प्रकारको कम्प्युनिष्ट भएर होइन धर्मनिरपेक्षताका विरोधीप्रति ज्ञापद दिलाउन हो भन्नुभयो । अर्का राष्ट्रिय सभाका सांसद् गोल्डे सार्कोले राष्ट्रमा धर्म अटाउँछ तर धर्ममा राष्ट्र अटाउँदैन अन्दै धर्ममा स्वतन्त्रता होइन समानता हुनुपर्छ भन्नुभयो ।

सो बेला युवा बौद्ध समहका डा० केशवमान शाक्य, कृष्णराज खत्री, सुधी भीमलक्ष्मी वज्राचार्य र इन्द्रराज शाक्यले पनि बौद्ध प्रतिनिधि र धर्मनिरपेक्षता बारेमा आफ आपनो मन्तव्य पोखनुभयो ।

प्रवज्या सम्पन्न

२०४८ श्रावण ११, के लाली-

यहाँको धनगढीस्थित लोकचक्र बुद्धविहारमा वर्षावास बस्नुभएका आनन्दकुटी विहारगृहीका सदस्य-सचिव एवं आनन्दभूमिका व्यवस्थापक भिक्षु मंत्रीद्वारा ५ जना कुलपुत्रहरूलाई प्रवजित कार्य सम्पन्न गरी यस भेकको लागि पहिलो पटकको रूपमा धर्मचक्रदिवस मनाइएको छ । प्रवजित भएका प्रदीप तुलाधर, पुरन सापकोटा, पुष्कर शाक्य, सुरज तुलाधर र सन्तोषकृष्ण मानन्दरको नाम क्रमशः थामणेर दीप, कौण्डन्य, शान्त, विमल र आनन्द राखियो । उक्त विहारका संस्थापक प्रेमताल तुलाधर लगायत स्थानीय उपासक उपासिका-हरूको विनीत अनुरोधमा काठमाडौंदेखि गएर वर्षावास बस्नुभएका भिक्षु मंत्री समक्ष शीलप्रार्थदा र बुद्धपूजा भएको थियो । सो बेला भिक्षु अमृतानन्दको जीवनी र देनवारे भिडियो वृत्तचित्र 'अमृताञ्जली' प्रदर्शन गर्ने व्यवस्था पनि गरिएको थियो । यसेगरी गुलाधर्मको महिना शुरु भएको उपलक्ष्यमा पनि भिक्षु मंत्रीद्वारा भूपैन्द्रसि ठकुरी र प्रदीपसि ठकुरीलाई राहुल र नन्द नामकरण गरी प्रवजित यराउनुभएको थियो । सो महि-नाम्भर धार्मिक प्रवचन पनि हुने भएको छ ।

[नेपालभाषा]

राजीनामा

११११ तछलाथ्व १४, ये-

थनया मजिपात्य च्वगु पद्मसुगन्ध विहारया

प्रमुख तथा विहार समितिया अध्यक्ष भिक्षु सुशोभन् स्वेच्छाया प्रधानता दु' धंगु वाक्य न्हाथनाः यःगु पदं राजीनामा यानाविज्यात । उगु विहारया कार्यकारिणी समिति उक्त राजीनामा स्वीकार यासे प्वंगु अध्यक्ष पदय् अमृतलाल रंजितयात सर्वसम्मिति त्यःगु दु । अथे हे छ चांज्य पदय् कुञ्जबहादुर्सि रंजितयात त्ययेगुया नापं उपाध्यक्ष पदया निति भिक्षु सुमेधयात आप्रह यानातःगु दु । थुगु विहारया विधानया तालाकेत स्वंगु समितिइ हरिभक्त रंजित, भाइकाजि उपासक, अमृतलाल तथा गोविन्द बहादुर दुथाःगु दु ।

धर्मधातुया प्रतिस्थापन

११११ दिल्लाथ्व, गुरुपुत्रि, यल-

थनया समन्तभद्र महाविहार (सिचुबाहा:) या चक्रराज शाक्य 'लाख्य' या पाखे स्थापना जूगु धर्मधातु-प्रतिस्थापन कार्य भिक्षुसङ्घ, अनगारिकावर्ग व उपासक उपासिकार्पि मुक्ताः ओथी ज्याइवः हनाः ववचायेकल । व बुद्धपूजा जूगु व्यलय याइलैण्डवा भिक्षुसङ्घपिनिपाखे परिवाणपाठ व श्रीलङ्काया विद्वान् भिक्षु जीरतवंशशाखे धर्मदेशना जुल । अथे हे धर्मरत्न शाक्य विशूलीपाखे रचित व प्रकाशित 'असारपुत्री' नामु सफू चक्रराज शाक्य पाखे विपरीत न जुल चक्रराजपाखे उपासकपित जलपान व भिक्षु अनगारिकार्पित भोजन प्रदान न यानाविज्यात

धर्मदान कथं छूट

११११ गुलाथ्व १, यल-

दुण्डबहादुर वज्राचार्यपाखे अनुदित 'दीघ निकाद' सफू पवित्र गुला लच्छवा निति अनुवादक्या पाखे धर्मदान कथं सफूया मूलय् १०% छूट बीगु याःगु दु

आनन्दभू

त्रिपिटकया ह्लापांगु ग्रन्थं जुयाच्चंगु थुगु अनूदित सफूया
मू १२५।— तका जुयाच्चंगुली आः ११२।५० तकां लाइगु
जूगु दु । थुगु सफू कुतिबाहा: (नागबाहा:) या हेराकाजि
सुइकाः याथाय् प्राप्त जुइगु जुयाच्चंगु दु ।

असारपुह्लीया समारोह

११११ दिल्लागा १, यल-

भगवान् बुद्धया जीवनिइ न्यागू संयोग चूलाःगु
असारपुह्लीया लसताय् अनगारिका संच न्हाकूगु समारोहस
सह्या अध्यक्ष अनगारिका सुशीलापाखे लसकुस न्वचु
बियाबिज्यात । महास्थविर भिक्षु बुद्धघोषया सभापतित्वय्
जूगु उगु सभाय् श्रीलङ्काया भिक्षु शाषाटपूर्णिमाया
विषयय् कनाबिज्याःगु खेयात भिक्षु पञ्जालोकं भाय-
हीकाः कनाबिज्यात । थथे हे बुद्धया गर्भ प्रवेशया विषयय्
अनगारिका वज्रज्ञानी, महाभिनिष्ठमणया बारय् अन-
गारिका जाणशीला, अनगारिका धर्मवतिपाखे धर्मचक्र
प्रवर्तनया वारय् व अनगारिका कमलपाखे यसक प्राति-
हार्यया विषयय् व्याख्या प्रस्तुत जुल । अनगारिका
सुजातापाखे सञ्चालित उगु समारोहय् प्रा० आशाराम
शावयं न थःगु मन्त्रव्य प्वंकाबिज्यात ।

वाषिक सभा सम्पन्न

११११ दिल्लागा ८, यल-

थनया युवक बौद्ध मण्डलया नीनिदेया बुदिया
लसताय् वाषिक सभा सम्पन्न जुल । थाइलैण्ड उपहार
स्वरूप वःगु बुद्धप्रतिमा स्थापना यायेगुया लिसे भिक्षु
बुद्धघोष महास्थविर समुख पञ्चशील प्रार्थनां शुरु जूगु
उगु सभाय् महासचिव पूर्णिमान शावयपाखे निर्देया अव-
धिया प्रतिवेदन व कोषाध्यक्ष सानुराजा शावयपाखे आय-
विवरण प्रस्तुत जुल । सल्लाहकारपि मणिहर्ष ज्योति

कंसाकार, लोकवर्षन वज्राचार्य व प्रा० आशाराम शावय-
पिनि पाखे युवक बौद्ध मण्डलया थःगु हे थाय् दुगु खेयात
कया: न्वचु प्रस्तुत जूगुया नापं सल्लाहकार तथा युकुन्हु-
या निर्वाचन आयुक्त लोकवहा दुर शावयं निविशेष निर्वा-
चित जूपि सदस्यवित दसिपी लःह्लानाबिज्यात । भिक्षु
ज्ञानपूर्णिक व विष्णुशावयपाखे मन्त्रव्य न्हाववःगु उगु इलय्
सभानायःया थासं हेमवहा दुर शावयं उगु मण्डलया ज्या-
खेय् न्ह्याबले सकसिंगु ग्वाहाति दैच्छनी धंगु आशा प्वंका-
बिज्यात । उकुन्हु हे जूगु पदाधिकारिया ल्पनाकथं अध्यक्ष
उपाध्यक्ष द्वय, महासचिव, सचिव, कोषाध्यक्ष, उपकोषा-
ध्यक्ष व प्रचार प्रसार सचिवय् छसीकथं प्रेमवहा दुर वज्रा-
चार्य, पवित्रवहा दुर वज्राचार्य, आशारत्न शावय, विनय-
रत्न धाखवाः, राकेश अवाले, सानुराजा शावय, बाबुरत्न
नायित व हेरारत्न शावयपि च्चंगु दु । थथे हे सदस्यय्
शावयपि पूर्णिमान, सुरोज, लक्ष्मीशोभा, राजेश, सुरेन्द्र-
मान, शशोकमान, सुगीन्द्र व भाइलाल महर्जन तथा प्रेम-
राज वैद्यपि च्चतावीगु दु ।

सांसद् भिक्षु अश्वघोषयात अभिनन्दन

११११ दिल्लागा ८ औत-

राष्ट्रिय सभाय् बौद्ध प्रतिनिधिकथं दुथ्याःगुया
लसताय् थनया धर्मोदयसभाया शाखा व ध्यानकुटी दायक
सभा पाखे सांसद् भिक्षु अश्वघोष महास्थविरयात अभि-
नन्दित यात । उद्घलय् अनगारिका धर्मवर्ति बुद्धर्मया
प्रचार यायेत भिक्षु छह्य राष्ट्रिय सभाय् बन धकाः सुना-
नं ध्यजूचायेके माःगु मदु धंगु खें कसे भगवान् बुद्धं जुजु-
या राजपरिषद्य जक मखु महाराजीपंगु कवथाय् थंक
बिज्यानाः धर्मदेशना यानाबिज्याःगु खें न्हाथनाबिज्यात ।
थथे हे थनया दायकसभाया छचांजय् केशवकाजि वैद्यं
धर्मनिरपेक्षताया माग राष्ट्रियसभाय् थवयेकेत भिक्षु
अश्वघोषयात इनाप यानादिल ।

हु. द. नं. ४/०३६

प्र. अ. जि. का. का. दर्ता नं. ३४/०३४-३५

सब्बं भेदन परियन्तं
एवं मच्चान् जीवितं

सबै वस्तु नाशवान् हुन्

- प्रियदर्शी

सबै वस्तु नाश भएर अन्त्य हुन्छन् । त्यस्ते भतुष्य
जीवन मरेर अन्त्य हुन्छ ।

यो विश्वमा नविग्रने र नाश नहुने कुनै वस्तु छैन ।
सबै वस्तु नाश हुन्छन् । अनि त्यसबारे जति चिन्ता गरे-
पनि काइदा हुँदैन । दुःख र पीडामात्र बद्दल । तंपनि
मानिसहरू आप्नो कुनै वस्तु नाश भएमा धेरै दुःखी
हुन्छन् र चिन्तित हुन्छन् । आप्नो भन्ने भावनालाई बढी
चायपेको ले त्यसो भएको हो । अरुको जतिसुकै ठूलो वस्तु
नाश भएपनि केही मतलब हुँदैन । यसरी पृथग्जन विचार
द्वारा प्रभावित भएको हुन्छ । त्यसैकारण संसारमा सजीव
र निर्जीव सबै मर्हन् र नाश हुन्छन् । जतिसुकै ठूलो,
विद्वान्, धनवान् र बलवान् यनि मर्हन् । कुनैपनि महत्व-
पूर्ण चीज नाश हुन्छ । यो संसारको नियम हो । प्रतिक्षण
परिवर्तन हुन्ने यो संसारमा परिवर्तन भयो, नाश भयो
भन्नी चिन्तित र पीडित नभै आफूसेग भएका वस्तुलाई
सुरक्षित राख्नु नै बुद्धिमानी हो । इतिहासमा लेखिएका
कुराहरू, घ्यक्तिहरू र घटनाहरू त्यसरी नै परिवर्तन
भएका होइनन् ?

अनित्यको महसूस गर्दै
विवेक बुद्धि प्रयोग गर्दै ।

अनु० मैत्री

"आनन्दभूमि"

वितरण हुन नसकेमा फिर्ता पठाउनुहोस्ता ।

नेपाल ।

पत्र मंजूषा ३००७

काठमाडौं,

To

Postage Stamp

मुद्रक- शोभाभगवती प्रिन्टिङ प्रेस, छल्को, झेत्रपाटी, ये० । फोन नं. २-१२५६१